

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

GODIŠTE 111

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

9

RUJAN
2019

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinac« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izšao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski list« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski
planinarski savez
Kožarčeva 22
10000 Zagreb
OIB 77156514497

Preplata i informacije

Ured Hrvatskoga
planinarskog saveza
tel. 01/48-23-624
tel. 01/48-24-142
e-mail: hps@hps.hr
<http://www.hps.hr>

Uredništvo

E-mail adresa
za zaprimanje članaka:
hrvatski.planinar@hps.hr

Tisk

VŽ2 graf d.o.o.
Velika Gorica

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
e-mail: alan.caplar@hps.hr
tel.: 091/51-41-740

Urednički odbor

Darko Berljak
Vlado Božić
Goran Gabrić
prof. dr. Darko Grundler
Ivan Hapač
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec
Damir Šantek
Klara Jasna Žagar

Lektura i korektura

Goran Gabrić
Radovan Milčić
Željko Poljak
Robert Smolec

Pretraživač i digitalni arhiv

Stari brojevi »Hrvatskog planinara« u PDF formatu te tržilica s bibliografijom časopisa dostupni su na internetskoj stranici časopisa te na DVD-u u izdanju HPS-a.

<http://www.hps.hr>

Suradnja u časopisu

Prilozi se mogu slati posredstvom elektroničke ili redovne pošte. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati u digitalnom formatu (elektroničkom poštom, na CD-u ili DVD-u, u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ali ne unutar Word dokumenata). Uredništvo zadržava pravo kraćenja i uredničke obrade tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza i Uredničkog odbora.

Preplata

Godišnja preplata za Hrvatsku

iznosi **150 kuna**. Preplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje putem interneta, u rubrici »Poziv na broj«, treba biti upisan Vaš preplatnički broj.

Godišnja preplata za inozemstvo iznosi 35 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, uz poziv na preplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka je 15 kuna (+ poštara).

Vaš preplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu, koja je nalijepljena na omotnici za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na naljepnici možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se preplatiti

Zainteresirani za preplatu na časopis trebaju se telefonom, elektroničkom poštom ili pismom javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (hps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142). Godišnja preplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi preplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Preplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini preplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za preplatu, a preplatnicima pravnim osobama računi.

368 Speleološko čudo na Crnopcu

376 Tragom oborenog britanskog avijatičara

381 Do vrha Musale i natrag

395 Novosti u Samoborskom gorju

Sadržaj

Članci

368 **Speleološko čudo na Crnopcu**376 **Tragom oborenog britanskog avijatičara**

Stjepan Posavec

381 **Putovanje u slobodu prije 75 godina**

Derek Maling

389 **Stipe Vrdoljak – kroničar planinarske i sokolske povijesti**

Eduard Hemar

392 **Jesen u meni caruje**

Nada Banović

395 **Do vrha Musale i natrag**

Feručo Lazarić

398 **Novosti u Samoborskom gorju**

Zdenko Kristijan

402 **In memoriam:** Josip Rukavina – Joso (1928. – 2019.), Želimir Trlek (1937. – 2019.)403 **Zaštita prirode:** Hodanje planinama neka bude i zaštita prirode405 **Nova izdanja:** Stipe Božić: San o Everestu, Hrvatski planinari u novoj knjizi o Slovencima u hrvatskom sportu, Nova topografska karta područja Labina i Raše408 **Alpinizam:** Ljetni penjački susret British Mountaineering Councila411 **Vijesti:** Na Svetom brdu 15. lipnja 2019., Pet utvrda Požeške gore u jednom danu, 5. planinarsko-glavbeni susret na Belecgradu

Tema broja

Speleološko čudo na Crnopcu

Naslovnica

Speleolozi na spoju Oaze i Kite Gačešine u podzemlju Crnopca 14. kolovoza 2019., foto: Nikola Hanžek

Speleološko čudo na Crnopcu

Spajanje dvije velike jame u Jamski sustav Crnopac

Ukasnim noćnim satima, oko 22:30 sati, 13. kolovoza u podzemlju Crnopca otkriven je spoj Jamskog sustava Kite Gaćešina – Draženova puhaljka i jame Oaze. Spajanjem dviju velikih jama u Jamski sustav Crnopac okrunjeno je tridesetogodišnje istraživanje područja Crnopca na južnom Velebitu. Riječ je o jednom od najspektakularnijih ostvarenja u povijesti hrvatske speleologije.

Crnopac se nalazi na jugoistočnom dijelu Velebita, unutar granica Parka prirode Velebit. Njegovo bilo proteže se između Gračačkog polja na sjeveru i rijeka Zrmanje i Krupe na jugu. Voda koja kroza nj otječe i ponire u Gračačkom polju ponovo se pojavljuje na svjetlu dana kao voda rijeka Krupe i Krneze.

Hrvatski su speleolozi u istraživanje Crnopca uložili desetljeća predanog rada i upornosti. Speleološka istraživanja na Crnopcu započeli su speleolozi HPD-a Željezničar Zagreb prije tridesetak godina, a prvi logor organizirao je Ozren Lukić (1965. – 1992.), koji je nedugo nakon prvih

ostvarenih speleoloških rezultata na južnom Velebitu poginuo kao pripadnik Planinske satnije Velebit. U spomen na njega, najdublja hrvatska jama nazvana je Lukina jama.

U početku su istraživanja na području Crnopca bila usmjereni na jamu Munižabu, a u lipnju 2004. šibenski su speleolozi otkrili ulaz u jamu Kitu Gaćešinu. Posljednjih su se desetak godina zbog izvanredno velikog broja otkrivenih jama istraživanju objekata na Crnopcu pridružili speleolozi iz čitave Hrvatske pa je taj dio Velebita postao pravo središte speleoloških zbivanja. Najveći je rezultat toga rada istraživanje jame Kite Gaćešine, u čemu ključnu ulogu imaju speleološki i bračni par Aida i Teo Barišić iz Šibenika, članovi HPK-a Sveti Mihovil iz istoga grada. Aida je ujedno i pročelnica Komisije za speleologiju HPS-a, a od ove godine i članica Izvršnog odbora HPS-a.

Tijekom 46. istraživanja Kite Gaćešine, prije deset godina, spojene su ta jama i Draženova puhaljka, koja je dobila ime po iznenada

Ulez u Kitu Gaćešinu

preminulom speleologu i pročelniku Speleološkog odsjeka HPD-a Željezničar Draženu Kunoviću. Dana 8. listopada 2009. pet speleologa ušlo je u Kitu Gačešinu, a sedam speleologa u susjednu jamu Draženovu puhaljku. Našli su se u utrobi planine, na dubini većoj od dvjesto metara, a ukupna je duljina sustava tim spajanjem dosegla 15.087 metara.

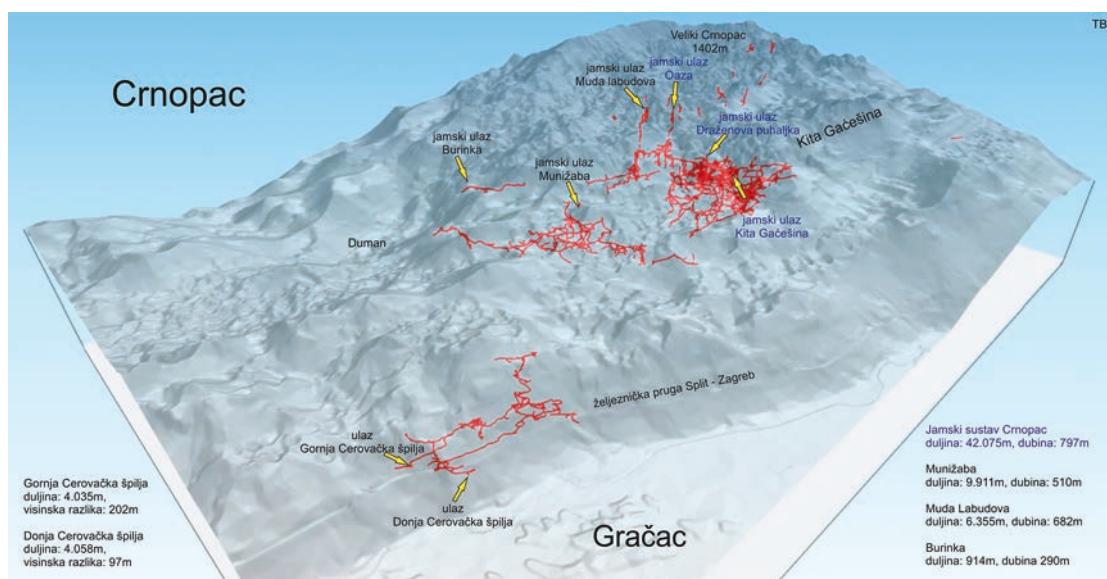
U studenom 2011. Jamski sustav Kita Gačešina – Draženova puhaljka dosegnuo je duljinu od 20.656 metara, čime je izbio na prvo mjesto u Dinarskom kršu. Naime, duljina podzemnih kanala tada je za stotinjak metara premašila špiljski sustav u Postojni, koji se sastoji od Postojnske jame, Pivke, Črne jame i Planinske pećine. Duljina poznatih kanala Špiljskog sustava Postojnska jama danas je 24 km. U njezinoj 200-godišnjoj, slavnoj turističkoj povijesti posjetilo ju je više od 38 milijuna posjetitelja iz cijelog svijeta, među kojima brojni šefovi država, kraljevi i carevi.

U području Crnopca ima razmjerne mnogo velikih speleoloških objekata i lako je moguće da su oni također povezani, odnosno da je riječ o jedinstvenom gigantskom speleološkom sustavu. Zbog golemih podzemnih prostora, za čije je istraživanje potrebno angažirati velik broj istraživača i veliku količinu opreme, speleolozi su bili prisiljeni rad na Crnopcu usmjeriti na pojedine dijelove toga velikog sustava. O speleološkom bogatstvu Crnopca svjedoče i znamenite Cerovačke špilje, koje su još davno uređene za turističko posjećivanje.

NIKOLA HANZEK

Speleolozi na spoju Oaze i Kite Gačešine u podzemlju Crnopca
14. kolovoza 2019.

Povijesni spoj Kite
Gaćešine i Draženove
puhaljke 2009.
godine

DAMIR SLATNIĆ

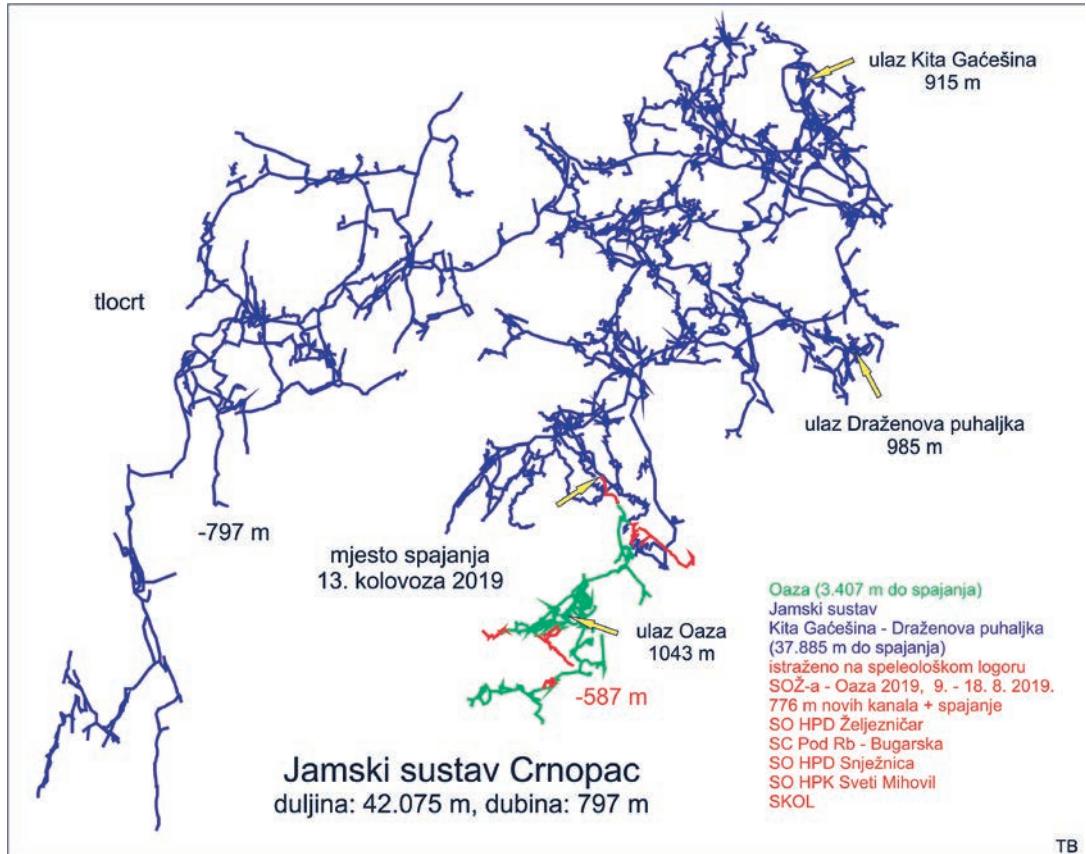
MATEJ TALAJA

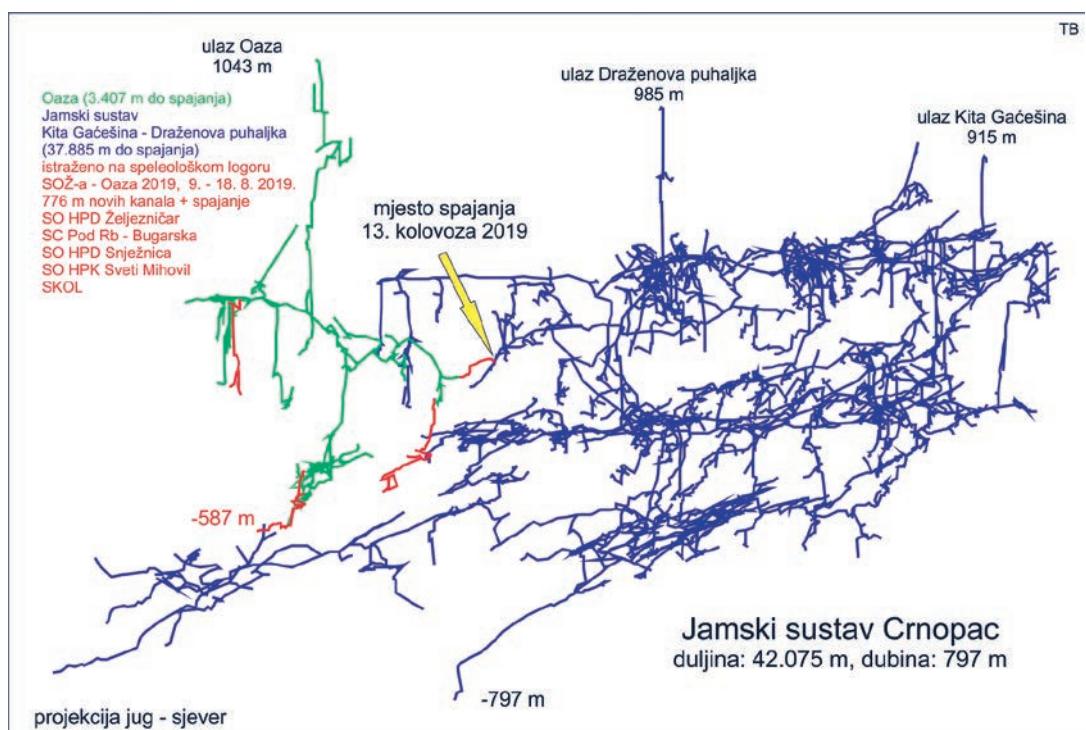
Zagorski kanal u jami Oazi

Kao i brojna druga prijašnja istraživanja, ovogodišnji su logor kod Jame Vjetrova na Crnopcu organizirali SO HPD-a Željezničar i Komisija za speleologiju HPS-a. Na logoru je sudjelovalo 30-ak speleologa iz speleoloških odsjeka HPD-a Željezničar iz Zagreba, HPD-a Sniježnica iz Dubrovnika, HPK-a Sveti Mihovil iz Šibenika, SK-a Ozren Lukić iz Zagreba te kolege speleolozi iz Bugarske. U srijedu, 14. kolovoza, u 4:30 ujutro zazvonio je speleofon u speleološkom logoru donoseći izvanredne vijesti. Ekipa iz jame Oaze javila je da je našla spoj sa sustavom Kita Gaćešina – Draženova puhaljka. Provlačenjem kroz uzak kanal u jami Oazi speleolozi su »upali« u jamu Kitu Gaćešinu, u kojoj su zatekli postavljeni užad i opremu. Do jutra se vijest već proširila po cijeloj Hrvatskoj.

Član SO-a HPD-a Željezničar Nikola Hanžek ovako je za medije opisao senzacionalno otkriće: »Imali smo plan u četvrtak ili petak uspostaviti kontakt preko Cave-linka i probati utvrditi gdje

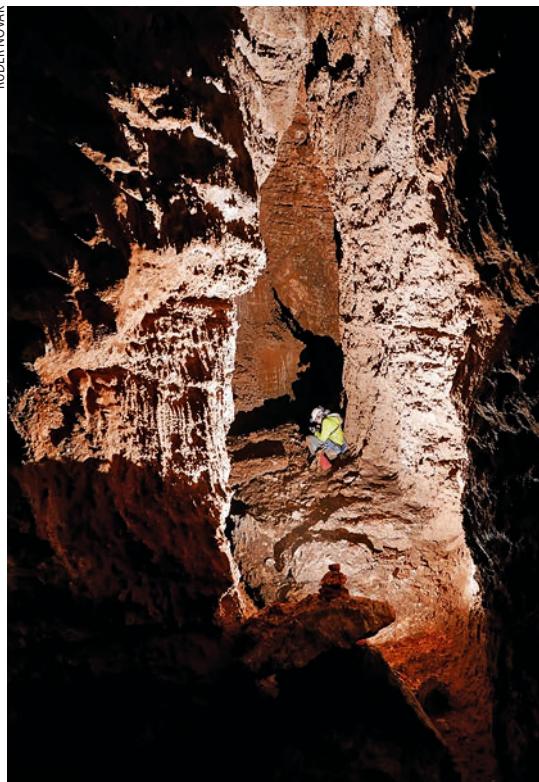
TB

Podzemno jezero Al Jazeera u Kiti Gaćešinoj

RUDER NOVAK

Vertikala Tam dol u jami Oazi

bi bio put iz Jame Oaze u Kitu Gaćešinu. No, prije toga smo otišli u kanal na kraju kojeg je bio otvor neprolazan za čovjeka, kroz koji je puhalo jak vjetar. Počeli smo razgrtati tvrdu zemlju i došli do pjeska. Uklanjali smo ga kako bi se kroz njega provukao čovjek. Bila je to stvarno teška misija. Vjetar nam je šibao u oči i imali smo osjećaj kao da smo ušli u pješčanu oluju.«

Nakon tri metra probijanja kroz pjesak Hanžek je upao u podzemni kanal duljine oko 70 metara. Uz njega su u tom trenutku bili njegova djevojka Milena Njegovan te prijatelji Andrej Plevnik i Pavao Babić, također članovi SO HPD-a Željezničar.

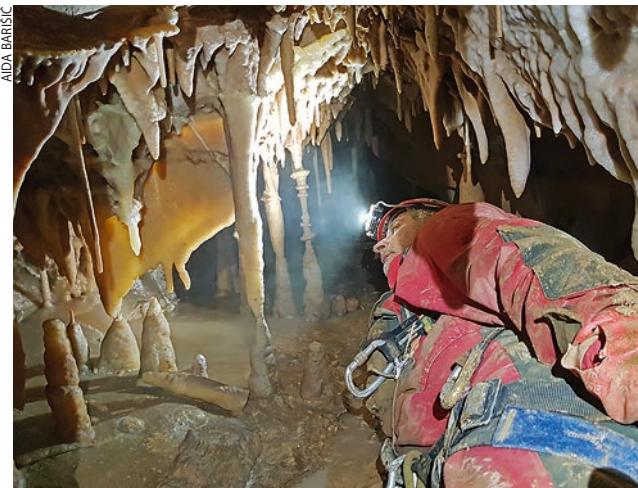
»Na kraju toga bio je 'balkon' širok dva i visok tri metra. Primjetio sam mjesto za sidrište u stijeni kojeg se nisam sjećao iz Oaze. Doviknuo sam ostalima da se vjerojatno nalazimo u Kiti Gaćešinoj, iako ni tada nisam bio siguran. Do mene je došao Andrej i osiguravao me dok sam tehnički penjaо. Tada sam došao do jednog horizontalnog tunela i užeta s ekspedicije u travnju 2018. To nam je bila potvrda da su jame spojene.«

Jamski sustav Crnopac sada je najveći špiljski sustav u Hrvatskoj, s ukupnom duljinom svih kanala od 42.075 metara, ali i dubinom od 797

metara, čime je na šestomu mjestu po dubini u Hrvatskoj. Najdublji je speleološki objekt u Hrvatskoj Jamski sustav Lukina jama – Trojama na Velebitu (1431 m). Najdulja je na svijetu Mamutska špilja u Kentuckyju u SAD-u, dugačka ukupno 652 kilometra, a najdublja Verjovkinova jama (Sima Verjovkina) u Gruziji, duboka 2212 metara. U njezinoj se blizini nalaze još tri najdublje jame na svijetu, od kojih je Krubera - Voronja samo 15 metara »plića« od Verjovkinove jame. Vrijedi spomenuti da su u istraživanju najdubljih jama svijeta u Gruziji sudjelovali i hrvatski speleolozi Robert Erhardt i Darko Bakšić te se 2009. u Voronji spustili na više od 2000 metara u dubinu.

Uz morfološke vrijednosti Jamskog sustava Crnopac, treba istaknuti i podzemnu bioraznolikost toga prostora. U podzemlju Crnopca zabilježeno je dosad najmanje 40 »pravih« špiljskih vrsta, od kojih su pet njih endemi Crnopca, devet velenbitski, a 17 hrvatski endemi.

Speleološki objekti dulji od 40 kilometara važni su i u svjetskim razmjerima. Nedavnim

Talianette u Kiti Gaćešinoj

otkrićem podzemnog spoja Jamski sustav Crnopac uvrstio se među 80 najvećih speleoloških sustava u svijetu, a ujedno i među 30 najvećih u Europi. Međutim, već je sada izvjesno da velikim otkrićima nije kraj.

Ur.

Nad Klizom u Kiti Gaćešinoj

MARIN GLUŠEVIĆ

Najdulji speleološki objekti u Hrvatskoj

Stanje u kolovozu 2019. godine

* Tlocrtna duljina

** bez odbijenih vlakova

*** u obradi

žuto - novo/ažurirano

Br.	Naziv objekta	Položaj	Dubina (m)	Duljina (m)
1	Jamski sustav Crnopac	Crnopac, Južni Velebit	797	42.075
2	Špiljski sustav Đulin ponor - Medvedica	Ogulin, Ogulinsko - Plaščanska zavala	83	16.396 *
3	Špiljski sustav Panjkov ponor - Muškinja	Nova Kršlja, Kordun		13.052 *
4	Munižaba	Crnopac, Južni Velebit	510	9.911
5	Špilja u kamenolomu Tounj	Tounj, Kordun	47	8.639
6	Sustav Jopićeva špilja - Bent	Brebornica, Kordun	57	6.710 *
7	Slovačka jama	Mali kuk, Sjeverni Velebit	1,324	6.416
8	Muda labudova	Crnopac, Južni Velebit	682	6.355
9	Veternica	Medvednica	50	5.996 *
10	Jama kod Rašpora	Rašpor, Čićarija, Istra	351	5.878
11	Sustav Zračak nade II - Kaverna u tunelu Učka	Učka, Hrvatsko Primorje	427	5.123
12	Špilja Kotluša	Civljane, Cetinska krajina	26	4.843
13	Donja Cerovačka špilja	Gračac, Lika	68 / 97	4.058
14	Gornja Cerovačka spilja	Gračac, Lika	192 / 202	4.035
15	Jamski sustav Lukina jama - Trojama	Hajdučki kukovi, Sjeverni Velebit	1.431	3.741
16	Jamski sustav Velebita	Rožanski kukovi, Sjeverni Velebit	1.026	3.346
17	Gospodska pećina	Cetina, Cetinska krajina	85	3.111
18	Sustav Vilinska špilja - Ombla	Dubrovnik, Dalmacija	229	3.050
19	Kusa II	Krupa, Južni Velebit	16	3.010
20	Sustav Ponorac - Jovina pećina	Rakovica, Kordun		2.834
21	Miljacka II	Kistanje, Dalmacija	25	2.720
22	Mandelaja	Oštarije, Ogulinsko - Plaščanska zavala	96	2.641 *
23	Miljacka I i V	Kistanje, Dalmacija	44	2.456
24	Špilja za Gromačkom vlakom	Gromača, Dubrovnik, Dalmacija	220	2.407
25	Klementina I	Klementa, Srednji Velebit	269	2.403 *
26	Lubuška jama	Hajdučki kukovi, Sjeverni Velebit	529	2.395
27	Izvor Gojak	Gojak, Kordun	28	2.312
28	Špilja Atila	Srednji Velebit	41 / 58	2.252
29	Markov ponor	Donji Kosinj, Lipovo polje	69	2.240
30	Golubnjača u Grulovićima	Grulovići, Kistanje, Dalmacija	73	2.189
31	Provala	Bučari, Žumberak	57	2.161
32	Ponor Bregi	Pazin, Istra	269	2.110 *
33	Kaverna u tunelu Plat	Plat, Dubrovnik, Dalmacija		1.985 *
34	Adios	Drežnik Grad, Kordun	40	1.969
35	Vilimova jama (A 2)	Biokovo, Dalmacija	589	1.732
36	Punar u Luci	Pusto polje, Lika	350	1.695
37	Babina jama	Ličko Cerje, Lika		1.672 *
38	Dragića špilja II	Otišić, Cetinska krajina	78	1.625 *
39	Ponor Vinicio Potleca	Marušići, Buje, Istra	176	1.611
40	Meduza	Rožanski kukovi, Sjeverni Velebit	706	1.604
41	Špilja Bedara	Višoševići, Žumberak	113	1.593
42	Ponor Vele vode	Crni Lug, Gorski kotar	118	1.495 *
43	Flanjkova špilja	Slunj, Kordun	40	1.488
44	Strmotića ponor	Ličko Cerje, Lika	60	1.437 *
45	Rudelićeva pećina	Cetina, Cetinska krajina		1.382 *
46	Mokre noge	Lađana, Biokovo, Dalmacija	831	1.343
47	Ponor Kolinasi	Buzet, Istra	119	1.278 *
48	Špilja Dolača	Drašći Vrh, Žumberak	155	1.262
49	Sustav Matešićeva špilja - Popovačka špilja	Slunj, Kordun	24	1.246 *
50	Fantomska jama	Visočica, Srednji Velebit	477	1.218

Najdublji speleološki objekti u Hrvatskoj

Stanje u kolovozu 2019. godine

* Tlocrtna duljina

** bez odbijenih vlakova

*** u obradi

žuto - novo/ažurirano

Br.	Naziv objekta	Položaj	Dubina (m)	Duljina (m)
1	Jamski sustav Lukina jama - Trojama	Hajdučki kukovi, Sjeverni Velebit	1.431	3.741
2	Slovačka jama	Mali kuk, Sjeverni Velebit	1.324	6.416
3	Jamski sustav Velebita	Rožanski kukovi, Sjeverni Velebit	1.026	3.346
4	Nedam	Hajdučki kukovi, Sjeverni Velebit	850***	
5	Mokre noge	Biokovo, Dalmacija	831	1.343
6	Jamski sustav Crnopac	Crnopac, Južni Velebit	797	42.075
7	Jama Amfora	Biokovo, Dalmacija	788	468*
8	Meduza	Rožanski kukovi, Sjeverni Velebit	706	1.604
9	Muda labudova	Crnopac, Južni Velebit	682	6.355
10	Jamski sustav A-1 - Vilimova jama (A-2)	Biokovo, Dalmacija	589	1.732
11	Patkov gušt	Gornji kuk, Sjeverni Velebit	553	601
12	Jama Olimp	Sjeverni Velebit	537	643
13	Ledenja jama u Lomskoj dulibi	Sjeverni Velebit	536	
14	Ponor na Bunovcu	Južni Velebit	534	432*
15	Lubuška jama	Hajdučki kukovi, Sjeverni Velebit	529	2.395
16	Crveno jezero	Imotski, Imotska krajina	528	
17	Munižaba	Crnopac, Južni Velebit	510	9.911
18	Jama pod Kamenitim vratima	Biokovo, Dalmacija	499	722
19	Stara škola	Biokovo, Dalmacija	497	878
20	Fantomска jama	Visočica, Srednji Velebit	477	1.218
21	Sustav Zračak nade II - Kaverna u tunelu Učka	Učka, Hr. Primorje	427	5.123
22	Stupina jama	Fužine, Gorski kotar	413	625
23	Sirena	Sjeverni Velebit	401	1.075
24	Paž	Kita Gavranaša, Sjeverni Velebit	400	505
25	Ovčica	Gromovača, Sjeverni Velebit	379	394
26	Biokovka	Biokovo, Dalmacija	376	
27	Nova velika jama	Biokovo, Dalmacija	361	582
28	Zečica	Biokovo, Dalmacija	355	428
29	Jama kod Rašpora	Rašpor, Čićarija, Istra	351	5.878
30	Punar u Luci	Pusto polje, Lika	350	1.695
31	Ponor Pepelarica	Klanjeva Ruja, Srednji Velebit	347	1.103
32	Jama Gnat	Južni Velebit	343	80*
33	Klementina III	Klementa, Srednji Velebit	333	473*
34	Podgračišće II (Titina jama)	Pražnica, Brač	329	
35	Xantipa	Rožanski kukovi, Sjeverni Velebit	323	400
36	Ponor Gotovž (Klanski ponor)	Klana, Hrvatsko primorje	320	
37	Puhaljka	Medak, Južni Velebit	320	
38	Klementina IV	Klementa, Srednji Velebit	319	
39	Zaboravna jama	Biokovo, Dalmacija	311	97*
40	Treći svijet	Jarmovac, Šverda, Gorski kotar	310	397
41	Jama u Birbovoj dragi	Račja Vas, Čićarija, Istra	293	1.001
42	Burinka	Crnopac, Južni Velebit	290	
43	Balinka	Plaški, Lika	287	360
44	Jama Kobiljak	Buzet, Istra	286	460*
45	Lokvarka	Lokve, Gorski kotar	286	1.200 *
46	Sustav Kicljeve jame	Ravna gora, Gorski kotar	285	1.075 *
47	Jama Šlapice	Japage, Srednji Velebit	282	196*
48	Velika mačka	Biokovo, Dalmacija	277	152*
49	Michelangelo	Crnopac, Južni Velebit	274	300
50	Klementina I	Sjeverni Velebit	269	2.403 *

Tragom oborenog britanskog avijatičara

... ili kako smo vodili njegovu kćer putovima kojima je on prije 75 godina spašavao živu glavu

Stjepan Posavec, Klanjec

U proljeće ove godine Hrvatskom planinarskom savezu javila se gospođa Heather Maling iz Walesa tražeći pomoć pri obilasku puta od Klanjca do Đulovca kojim je 1944. prošao njezin otac Derek Maling, britanski navigator za vrijeme Drugoga svjetskog rata. Dana 7. srpnja 1944. njegov je zrakoplov srušen kod Rogatca u Sloveniji. Ispostavilo se da je on ne samo jedini preživjeli iz tog zrakoplova, nego da iz svih deset zrakoplova oborenih te noći nije bilo drugih preživjelih. Uspio se povezati s partizanima koji su ga skrivenim šumskim putovima, preko brežuljaka i planina, među ostalim preko Medvednice i Bilogore, odveli do Papuka, odakle je zrakoplovom prebačen u Italiju. Derek je poslije na karti iscrtao put koji je propješačio od Klanjca sve do Voćina. Iako priča izvorno nije planinarska, objavljujemo je u našem časopisu jer je nadasve zanimljivo i autentično povjesno svjedočanstvo o opasnom pješačkom pothvatu kroz Hrvatsku prije 75 godina. Derekova kćи Heather ovoga je srpnja prošla istim putom pod vodstvom članova Stanice planinarskih vodiča Zagorje. Pripremajući svoj dolazak u Hrvatsku pisala nam je da živi u gorju blizu Cardiffa i da su oboje njezinih roditelja bili penjači i planinari. Dok je živjela u sjevernom Walesu, bila je članica mjesne službe gorskog spašavanja (Llanberis Mountain Rescue Team), a nekoliko je godina provela živeći i radeći na vrhu Snowdona (1085 m) – najvišoj točki cijelog Walesa i jednoj od najviših planina u Velikoj Britaniji. (Ur.)

Sve je započelo davne 1944. godine, u noći 7. srpnja, kada je saveznički bombarder Wellington, u kojem je kao navigator letio i Derek Maling, nakon uspješno obavljenе misije u Feuerbrunnu kraj Beča, pri povratku u bazu u Italiji oboren kraj Rogatca u Sloveniji. Derek je jedini preživio nesreću. Premda ranjen, krenuo je u jugo-jugozapadnom smjeru, gdje su ga u zoru, negdje u Zagorju, prihvatali seljaci i povezali s partizanima, koji su ga sakrili na nekoj »domaćiji« na području Klanjca. Nakon desetak dana organizirali su mu odlazak u Voćin, gdje je bio partizanski aerodrom s kojeg je mogao otići u Italiju.

Avijatičar Maling zabilježio je svoj put na karti (bio je navigator!), tako da ugrubo znamo trasu njegova kretanja. S obronaka Cesargradske gore krenuo je u dolinu Velike Horvatske, vratio se u brda iznad Klanječkog Jezera te prešao rijeku Krapinu između Zaboka i Velikog Trgovišća.

Odatle je krenuo u jugoistočnom smjeru prema Medvednici, popeo se na njezin hrbat, pa ga u cik-caku slijedio prema sjeveroistoku. Spušta se u područje Kaštine i nastavlja do Svete Helene. Slijedi nizinska trasa smjerom Vrbovec (zaobišli su ga s jugozapadne strane) – Dubrava – Čazma – Berek – Velika Pisanica – Đulovac – Hum Voćinski – Voćin. Sva je sjećanja zapisao odmah nakon povratka u Italiju, a s dolaskom modernih tehnologija spremio ih je u računalu.

Nakon njegove smrti priču je pronašla njegova kćи Heather Maling (sada Hornung) i odlučila posjetiti mjesta na kojima je boravio njezin otac. Dugo se i temeljito pripremala za to. Kontaktirala je mnoge ljudi koji imaju veze s Hrvatskom i koji bi joj mogli na bilo koji način pomoći. U Rogatcu je čak pronašla čovjeka koji zna mjesto pada aviona. Vođena tim tragovima, obratila se Hrvatskom planinarskom savezu s molbom da je

Nakon očeve smrti njegova kći Heather Maling odlučila je posjetiti mjesta kojima je prošao njezin otac kada je prije 75 godina oboren njegov zrakoplov. S tom namjerom obratila se Hrvatskom planinarskom savezu s molbom da je netko provede po planinama na kojima se on skrivaو

netko provede trasom koju je prošao njezin otac. Poruka je tako stigla vodičima HPS-a, među njima i u Stanicu planinarskih vodiča Zagorje.

Njezina nam se priča činila zanimljivom, ali pojавio se niz pitanja: želi li gospođa proći cijeli put, tko će organizirati potrebnu logistiku, gdje ćemo naći dobre karte za sva ta područja, koliko će to dana trajati, neće li to u ovoj grmljem uvelike obrasioj zemlji biti hodanje po cestama itd. Srećom, ubrzo je postalo jasno: gospođa Heather treba vodiča za planinarenje od Klanjca do Svete Helene, a ostatak rute može se proći i automobilom. Stoga smo krenuli u ostvarenje te zamisli, a odradili su je Davor Rogina, pročelnik SPV-a Zagorje (inače član HPD-a Kunagora i član Izvršnog odbora HPS-a), i Stjepan Posavec, vodič instruktor, član PD-a Zagorske steze. Davor je bio zadužen za logistiku (smještaj i prijevoz, kontakte s HPS-om, gospođom Heather i medijima), a ja za određivanje hodačke ture i vođenje.

Danima sam potanko proučavao dobivenu kartu s ucrtanom trasom kretanja 1944., pronalazio čvrste točke za koje se s velikom vjerojatnošću moglo reći da je njezin otac na njima bio, usporedi va tu staru kartu mjerila 1 : 500.000 s novijim kartama većeg mjerila, pa čak i topografskim kartama mjerila 1 : 25.000. A kako i sam živim vrlo blizu toga područja, koje sam u proteklih desetak godina temeljito pročešljao, bio sam prilično siguran da sam utvrdio točnu trasu.

Krajem lipnja predložismo gospođi Heather plan puta: prvi dan krećemo iz Klanjca, idemo

na Medvednicu i ondje noćimo; drugi dan idemo hrptom Medvednice do prigorskih sela i Svete Helene, gdje drugi put noćimo; treći dan idemo autom do Voćina i zatim nudimo dvije mogućnosti – prva je povratak u Zagreb, a druga posjet Jankovcu, gdje bismo ostali još jedan dan, pa se tek onda vratili. Spremno je prihvatile naš plan i utvrdila datum – iz Klanjca krećemo 9. srpnja ujutro.

Kako zbog privatnih obveza ne mogu voditi »automobilsku« etapu, uključujemo u ekipu i trećeg člana, Krešu Kralja, vodiča pripravnika i člana HPD-a Cesograd. Sve je spremno, sve je dogovoreno, sve je organizirano, ali u ponedjeljak, 8. srpnja, u popodnevnim satima, stiže poziv s predbrojem 031. Posrednica, gospoda Katarina, obavještava me da je Heather u Voćinu i da sutra dolazi u Klanjec! Znači da nije baš sve po planu, da ima svoj auto i da otpada vođenje »automobilске« etape. Nazovem gđu Heather da vidim što se dogodilo. To je naša prva izravna veza bez posrednika. Obavještava me da je došla ranije, da je već bila u Rogatcu, da je sada u Voćinu i da ima unajmljen mali auto te da će sutradan ujutro doći u Klanjec. Naši se planovi mijenjaju i dogоворимо se da ćemo putovati njezinim automobilom te da će ga Davor koristiti za logistiku, a ja ću biti vodič na terenu.

Utorak, 9. srpnja 2019. – sastanak je u 9 sati na Trgu Antuna Mihanovića, u središtu staroga Klanjca. Davor i ja došli smo mnogo ranije, sjeli u kafić s pogledom na spomenik tvorcu hrvatske himne Antunu Mihanoviću i čekali predstavnike

društvenih organizacija i medija, koje smo već prije zainteresirali za tu priču. Ubrzo nam se pridružuju Tanja Ivec, pomoćnica direktora Turističke zajednice KZŽ-a, Snježana Horvatin, ravnateljica Kulturnog centra Klanjec te predstavnici medija (reportaže su bile objavljene i na internetu i u tisku). Heather javlja da kasni oko pola sata jer vozi iz Voćina, gdje je prenoćila. Dok je čekamo, čavrljamo i uživamo u sunčanom jutru. Sjedim uza zid kafića, na položaju koji omogućava pregled cijelog trga i primjetim da od Galerije Augustinčić polako prilazi visoka, sportski odjevena žena (tunika, traperice, gležnjače). Ne izgleda kao Zagorka, čovjek bi rekao: tipična Engleskinja. Onako iz daljine, na prvi me pogled podsjećala na Camillu, suprugu princa Charlesa. Da, to je Heather! Upoznajemo se, predstavnici turističkih zajednica predaju joj simbolične poklone, mediji fotografiraju, intervjuiraju, uzimaju izjave...

Kad je medijski dio završio, ostajemo sami i počinjemo sa svojim programom. Vodimo je u staro selo Kumrovec da joj pokažemo kako su izgledale kuće i njihova unutrašnjost u doba kada je njezin otac bio u ovim krajevima. Posebno su je zanimala stvari opisane u očevim memoarima: žrvanj, krušna peć, »koza« (limeni »šparhet« na drva na visokim tankim nogama). Posjećujemo Titovu rodnu kuću i razgledavamo zbirke.

Iz Kumrovca se vraćamo u Klanjec na obronke Cesargradske gore. Parkiramo kod neke vikendice, vadimo opremu i pripremamo se za pohod. Moram priznati da me je strah ima li Heather potrebnu opremu, zna li je koristiti i ima li iskustva s kretanjem po planinskim terenima. No, iz »gepeka« vadi gojzerice, a iz ruksaka štapove za hodanje. Nisu planinarski, već oni za nordijsko hodanje. Kako sam poslije doznao, Heather je po struci fizioterapeutkinja i instruktorica nordijskog hodanja.

Krećemo na istok uz vidik na Klanjec i dolinu Sutle. Vrijeme je poluoblačno, a prognoza nije obećavajuća. Trasa kojom trebamo proći, nekad gotovo neprohodna, sada je u mnogo boljem stanju. Teren je mokar od sinoćne kiše, puno je ilovače i sklisko je. Hodam na čelu i stalno se osvrćem da vidim kako Heather svladava teren. Ide joj jako dobro. Hodamo kroz šumu do livade s koje se otvara vidik na Tuheljske Toplice. Tu nas Davor napušta, vraća se do auta, a mi nastavljamo prema Svetom Križu. Kroz šumu se spuštamo na Zagorsku magistralu i čekamo Davora da nas prebaci do crkvice sv. Križa jer je pješački prolaz nemoguć. Od crkvice se Heather i ja spuštamo na staru cestu koja iz Klanjca vodi za Tuheljske Toplice. Dalje se, prema grebenu koji vodi za Bezavinu, ne može jer je dionica od nekih 500 metara prohodna samo za

Kći britanskog avijatičara na Cesargradskoj gori kod Klanjca

DAVOR ROGINA

mazohiste, a obilazak predugačak. Stoga nas Davor autom prebacuje iza te neprohodne dionice, pa nastavljamo dalje grebenom. Hodamo sve troje, no Davor samo pola dionice jer se mora vratiti po auto. S toga je grebena inače prekrasan vidik, no danas je oblačno pa ne vidimo Donačku goru i mjesto na kojem je Derek Maling oboren.

Kad smo došli do kraja grebenske rute, nismo se spustili u dolinu Velike Horvatske jer se ta dionica danas ne može proći. Stoga sam pozvao Heather i Davora na zagorski »gablec« (iako je već prošlo i vrijeme ručka) – naime, moja je kuća od tog mjesta samo kilometar zračne udaljenosti. Ponudili smo joj šunku, sir i luk. Svidjelo joj se! I nebo nam se smilovalo. Probilo se sunce i otvorio se vidik na cijelu Medvednicu pa sam joj mogao pokazati trasu koja nas očekuje jednim dijelom danas, a drugim dijelom sutradan. Nastavak prema Klanječkom Jezeru nije bio moguć jer su pojedine dionice zarasle u granje ili visoku travu, a noć prije pala je kiša. Stoga smo Heather prebacili autom do crkvice sv. Jurja iznad Klanječkog Jezera, odakle je prekrasan vidik na ravnicu prema rijeci Krapini i Medvednici. Pokazali smo joj vjerojatnu trasu njezina oca, spustili se u dolinu, prešli preko mosta na staroj cesti za Veliko Trgovišće, koji je vjerojatno prešao i Derek na svom putu prema rijeci Krapini, Mokricama i Krušljevom Selu.

Autom nastavljamo za Oroslavje, Kraljev Vrh i Gornju Bistru pa preko Oštice, Krumpirišta i Ženskog sedla do planinarskog doma Grafičar. Parkiramo, te se spuštamo do Bistranskog sedla jer je velika vjerojatnost da su 1944. Derek i partizani koristili put kojim su Bistrani nosili svoje proizvode na prodaju u Zagreb. Vraćamo se na Grafičar, a Heather i ja nastavljamo pješke preko Očne klinike, Ženskog sedla i Tomislavca na vrh Medvednice (Sljeme, 1033 m). Uživamo u vidiku na Zagorje, slikamo se, pa preko Činovničkog sedla i kapelice Majke Božje Sljemenske idemo do »Snježne kraljice«, gdje ćemo prenoći. Naš logističar Davor već je tu. Smještaj u apartmanima, pa oproštajna kava – Davor odlazi u Zagorje i sutra će nas dočekati u Planini Donjoj, a mi odlažimo na večeru. Na kraju večere Heather mi daje manuskript svoga oca. Htio sam ga pročitati iste večeri, ali oči su mi se sklapale same od sebe. Zaspao sam kao top; nisam ni čuo kišu koja je

DAVOR ROGINA

Stjepan Posavec i Heather Maling

padala te noći. Srećom, prognoza za sutrašnji dan bila je dobra.

Probudili smo se kasno, doručkovali (komplimenti kuharu, bilo je izvrsno!), a onda polako, čekajući da sunce pokaže svoj sjaj, u pola deset krenuli na medvedničku avanturu. Sve suvišne stvari ostavili smo na recepciji – Davor će ih poslije preuzeti. Idemo lagano prema planinarskom domu »Ivan Pačkovski« na Puntijarki, spuštamo se na Danjku te nastavljamo do Hunjke. Tamo se pripremaju za doček prvih gostiju.

Nastavljamo na sjeveroistok slijedeći medvedničku transverzalu. Na prvom joj raskrižju predlažem da ostavimo glavni put i skrenemo udesno na Madžarev breg jer tako izbjegavamo glavni put, kao što su to činili i naši prethodnici 1944. Ideja joj se svidjela, put je lijep i ugodan, mjestimično travnat, za razliku od prethodnoga. Spuštamo se na put broj 1 pa preko Velike Črešnje nastavljamo prema Gorščici. Cijelim putom vlada mir,

Kod planinarskog doma Grafičar na Medvednici

nema ljudi, sami smo, uživamo u tišini. Vrijeme je ugodno za hodanje, sunčano, a temperatura oko 20 °C.

Dolazimo do Gorščice, sve je mirno i tiho, nigdje nikoga. Razgledavamo okoliš, kad iza zgrade nađemo na Dragana, koji se brine o domu na Gorščici. Došao je danas još nešto urediti, ali i spremiti jelo za članove HPD-a Gorščica koji će popodne doći na radnu akciju. S Draganom smo ostali u dugom i srdačnom razgovoru. Jako ga je zanimala priča zbog koje je Heather sada tu, na Gorščici. Prisjetio se i svoga boravka na Visu te

vađenja savezničkog bombardera iz mora. Upitao je Heather hoće li napisati knjigu o onome što je prošao njen otac. Odgovorila je potvrđno i obećala mu jedan primjerak kad bude tiskana.

Trebalo je nastaviti: Križna jela, Ročićeva sjenokoša, Lipa. Na Lipu smo došli kako bismo se popeli na piramidu i vidjeli posljednju dionicu puta prema Svetoj Heleni. Ali uzalud. Vidik je slobodan na sve strane, osim prema Zelinu i Kašini; drveće je nadvisilo piramidu. Kratak odmor, pa strm spust prema Planini Donjoj, gdje nas je dočekao Davor sa štrudlom od sira i kroasanima. Ondje smo završili planinarski dio vođenja.

Preostala je posljednja, ravnicaarska dionica, koju smo prošli autom. Prošli smo kroz Kašinu, pa na staru cestu za Varaždin koju je Derek na svom putu za Svetu Helenu prešao između Lužana i Goričice, gdje smo i mi završili svoju turu.

Nakon toga odveli smo Heather u Sveti Ivan Zelinu, gdje joj je bilo rezervirano noćenje. Sjeli smo u kafić na oproštajno piće i čekali Krešu da dođe po nas. Na rastanku je Davoru i meni Heather darovala medalju s likom kraljice Elizabete II. na jednoj strani, a krunom, orlom i tekstrom »FOR LONG SERVICE AND GOOD CONDUCT« na drugoj. Mi smo otišli u Zagorje, a ona sutradan u Zagreb, odakle se vratila u svoj Wales.

Završetak puta u Planini Donjoj pod Medvednicom

Putovanje u slobodu prije 75 godina

Derek Maling, Brecon Beacons, Wales, Ujedinjeno Kraljevstvo

Kada topovske granate počnu udarati u Wellingtonov rezervoar za gorivo, obično je pitanje trenutka kada će zrakoplov eksplodirati. To je upravo ono što nam se dogodilo i zato se ne sjećam kako je naš zrakoplov oboren.

Priča počinje 6. srpnja u 21:30 polijetanjem iz Tortorella. Letio sam s policijskim zapovjednikom J. G. Custanceom, australskim pilotom koji je tada već uživao veliku slavu, iako ga je zaobišlo priznanje za uspješan povratak oštećenog Wellingtona u Budimpeštu pošto je doživio gubitak deset metara krila u sudaru iznad mete. Te nam je noći cilj bila zračna luka Feuersbrunn u Austriji, u bečkom predgrađu. Noć je bila vrlo svjetla i letjeli smo preko Jadrana bez mnogo teškoća, prema Novigradskom moru. Prešli smo obalu po planiranoj ruti i na vrijeme, te držali smjer leta prema cilju. Zračni je prostor bio osvijetljen svjetlima Halifaxa 614. eskadrile čak do visine od oko 10.000 stopa i morali smo letjeti ravno kroz osvijetljenu zonu. Spustili smo se na 6000 stopa da bismo bacili svoje bombe i usmjerili zrakoplov prema svojem aerodromu. Izgubili smo visinu na oko 500 stopa iznad zemlje i letjeli smo maksimalnom brzinom, oko 215 milja na sat, kako bismo čim prije napustili opasno područje.

Bilo je očito da se nešto događa u zraku jer smo vrlo brzo ugledali nekoliko zrakoplova u plamenu i padu. Mjesecina je bila vrlo svjetla, ali morali smo napustiti relativnu sigurnost male visine i popeti se kako bismo izbjegli protuzračnu obranu na području Graca i Maribora.

Popeli smo se na oko 10.000 stopa i izravnali se. Jedan je zrakoplov plamlio na našem desnom boku pa smo morali mijenjati smjer kako bismo ga izbjegli. Zatim nas je napao zrakoplov za koji je naš stražnji strijelac utvrdio da je model Junkers Ju 88, ali taj nas je brzo izgubio i uspjeli smo se ponovno izravnati. Približavali smo se rijeci Dravi pa sam, gledajući kartu, usmjerio zrakoplov naprijed.

Prešli smo rijeku oko pet milja istočno od Maribora i ja sam se vratio na svoje mjesto u kabini. Samo što sam sjeo kad je počeo pakao! Začuo sam čudno zujanje i pogledao dolje prema repu upravo na vrijeme da vidim kako topovska zrna prolaze kroz pod. Vidio sam operatora veze Hunta, koji je stajao ispod navigacijske kupole, kako se srušio na pod. Gotovo odmah nakon toga zrakoplov se okrenuo prema tlu i zavrtilo. Uslijedila je glasna buka, čuo sam zvukove nalik na udarce krila neke gigantske ptice, a cijela lijeva strana trupa postala je velika plamena kugla. Sve se to dogodilo brže nego što je potrebno za čitanje ovoga opisa. Trenutak prije no što je zrakoplov počeo padati, stavio sam svoj padobranski paket na grudi i napustio svoje sjedalo. Pao sam na vrata pregrade između pilota i radija. Pokušao sam ih otvoriti kako bih mogao proći kroz izlaz za nuždu. Sjećam se da sam strgnuo svoju kacigu, koja je vjerojatno zapela na putu prema izlazu. Onda me je nešto udario po glavi ili sam glavom u nešto udario. Sjećam se žestoke boli u cijelom tijelu, kao da sam stisnut sa svih strana. To je sve čega se sjećam.

Napali su nas 7. srpnja oko 1:30 sati, a u 2:15 našao sam se kako ležim u polju kukuruza. Moj je prvi dojam bio: »Pa, previše je hladno za pakao... mora biti da sam na nebu.«

Tada sam napipao svoj padobranski pojas i odjeću te shvatio da sam još živ. Uklonio sam padobran i prsluk za spašavanje Mae West. Uzeo sam paket prve pomoći s Mae Westa i zato što mi više nije trebao, skinuo sam padobran i prsluk te ih sakrio u jarku. Sletio sam na polje zobi blizu ruba šume. Zamalo sam sletio u grane paloga hrasta. Svojim tijelom i padobranom povadio sam dio kukuruza jer sam se nakon prvog udara skotrljao malo nizbrdo. Blizu mjesta gdje sam se osvijestio našao sam mali dio trupa našeg zrakoplova – jedini ostatak koji sam pronašao. Polje je bilo blizu vrha brda pa sam nakon skrivanja prsluka

i padobrana krenuo prema vrhu kako bih pregleđao krajolik. Pogledao sam svoj kompas i video da je teren na jugozapadu šumovit i valovit te da kulminira prilično visokim planinama, koje su se ocrtavale na mjesečini. Utvrdio sam da su udaljene od 15 do 20 milja i krenuo prema njima nadajući se da će prije zore doći do nekog sigurnog mjesto.

Prešao sam neku malu dolinu i nakon otprilike pola sata, oko 3 sata u noći, ugledao širu dolinu, okomitu na smjer svojega kretanja od zapada-sjeverozapada prema istoku-jugostoku. Bila je to dolina između Dobovca i Rogaške Slatine, kao što sam kasnije otkrio. Bilo je mnogo kuća i kućica/kleti i premda sam se držao što dalje od njih, čuo sam pse kako laju. U dolini sam prešao mali potok i cestu te došao do željezničke pruge, koju sam prešao bez zastajkivanja i oklijevanja, a onda mi je iz sjene na mojoj desnoj strani neki glas naredio da stanem. Požurio sam, zatim čuo kako kraj mene zviždi metak, a potom je uslijedio nizak zvuk laganog mitraljeza, vjerojatno devetmili-metarskog šmajsera. Mora da sam bio stotinjak metara od stražara, ili što god on bio, pa njegovo pucanje nije bilo precizno. Sagnuo sam se i potrcao najbrže što sam mogao, sve dok nisam bio daleko od željezničke pruge, te se sklonio u šumu.

Zastao sam na trenutak i osim bjesomučnog pasjeg laveža, sve je bilo mirno. Nisam čuo drugih glasova ni ljudsko kretanje i brzo sam hodao da se što više udaljim od naselja i šmajsera. Stražar je vjerojatno mislio da sam neki mjesni seljak pa nije više mario za mene, premda nisam mogao smisliti nikakav opravdan razlog zašto bi seljak hodao selom u tri sata poslije ponoći. Vjerojatno je, poput prosječnog stražara na mjestima gdje se u tri ujutro malo toga događa, bio pospan i jedva čekao da prođe njegovo dežurstvo.

Sada je bilo oko 3:30. Nastavio sam u jugozapadnom smjeru, izbjegavajući sve kuće i držeći se u sjeni što je više moguće. Konačno sam se oko pet ujutro odlučio zaustaviti i odmoriti jer sam hodao 10 milja, ako ne i više.

Imao sam strašan okus u ustima i tražio sam vodu. Pronašao sam potok koji se činio prilično čistim, ali bio je u blizini farme. Kleknuo sam i pio vodu nastojeći da budem što tiši. Neizdrživo su me boljela koljena pa sam sjeo na obalu potoka i tada prvi put primijetio da sam teško ranjen. Hlače su mi bile natopljene krvljui i bio sam slab zbog gubitka krvi. Nakon pola sata i dalje sam bio u previše lošem stanju da bih mogao nastaviti. Bilo je veoma hladno i kad sam konačno uspio ustati, koljena su mi bila ukočena, a strašna bol probijala mi je cijelo tijelo. Nisam imao drugog izbora nego otići na farmu i zatražiti pomoć.

Pas je počeo lajati i netko jeizašao iz kuće prije nego što sam stigao do ulaza. Seljak mi je sumnjičavo prišao, a ja sam polako krenuo prema njemu. Govorio je, ali nisam ga mogao razumjeti. Razgovarao sam s njim na talijanskom, no iako mislim da me nije razumio, shvatio je što se događa. Prepoznao me je kao »engleskog pilota« i odveo u svoju kuću u kojoj je bilo jako vruće i zugušljivo. Pošto su istjerali patke i guske iz zajedničke spavaće sobe i kad su se žene i djeca pojavili kao promatrači čudnog došljaka, donesena je svjeća.

Svukao sam se i pregledao svoje rane. Na mojem lijevom koljenu bio je dubok rez, do kosti, a na bedru mala rupa. Rekli su mi da je u njoj još uvijek metak od 9 mm. Nos mi je bio slomljen i imao sam duboku posjekotinu preko čela, sve do vlasišta. Imao sam i brojne druge posjekotine i modrice različite težine.

Seljaci su donijeli malo vode. Nastojao sam oprati što više krvi. Pao sam u nesvijest, ali nakon

kratkog odmora glava mi se razbistrla. Onda su mi donijeli nešto hrane. Bio sam previše slab da bih jeo, ali popio sam mnogo vode. Razgovarali su sa mnom nakon dugog raspravljanja, ali jedino što sam mogao shvatiti bila je riječ »partizani«, koju su izrekli nekoliko puta.

Kad su mi dvojica dala znak, napustili smo farmu. Oslanjao sam se o njihova ramena dok su me vodili iz doline kroz neke šume na brdo, na drugu farmu skrivenu od pogleda. Ondje smo probudili stanovnike (bilo je između 6 i 7 ujutro), koji su za mene u staji napravili postelju. Opet sam se uspio skinuti i previti rane, a nakon šalice svježeg mlijeka uspio sam zaspati.

Oko 10 sati došlo je nekoliko prvih posjetitelja. Na vratima staje stajao je visok, mršav čovjek. Bio je odjeven u jahaće čizme i hlače, a kaput mu je labavo visio preko ramena kao plašt. Rukovao se sa mnom i rekao nešto kao »doktor«. Mislio sam da je liječnik pa sam mu pokazao svoje rane. Bio je vrlo zainteresiran, ali nije učinio ništa, nego je ponudio nešto joda za njih, što je očito bilo beskorisno u takvim okolnostima. Međutim, obrišao sam neke manje posjekotine i očistio rubove većih ozljeda. Objasnio je da nije liječnik i rekao da će liječnik doći kasnije toga dana. Rekao je da se zove Bartok. Poslije sam otkrio da je bio mjesni načelnik narodnooslobodilačkog odbora.

Ljudi na tom području bili su uglavnom partizanski simpatizeri, ali su zbog blizine neprijatelja svoje aktivnosti morali provoditi prikriveno. Ipak, potrebe seljaka moraju se uzeti u obzir, a bio je tu i njihov lokalni šef, politički komesar, sve u jednom. Bio je jako zainteresiran za moju odjeću, čizme i pomagala za bijeg. Dok je sjedio na mom krevetu i pregledavao moje stvari, jedan od seljaka donio je dvije čašice rakije. Bilo je to prejako za mene pa sam nakon nekoliko malih gutljaja dao rakiju Bartoku, koji se nasmiješio i ispio je u jednom gutljaju. Bilo je jednak snažno kao čisti alkohol, zasigurno jače od votke.

Kad je Bartok otišao, dobio sam prilično dobar obrok jela i mogao sam razmišljati o svemu što se dogodilo.

I dalje sam bio vrlo zabrinut zbog svojih ozljeda jer nisam bio siguran kakvu liječnik ima opremu ni kakva će vrsta liječnika doći. Bilo je bitno da imam dobru liječničku skrb, bolju nego što bih je u tim trenutcima mogao sam sebi

osigurati. Štoviše, moje se lijevo bedro sasvim ukočilo i bojao sam se tetanusa. Bez injekcije protiv tetanusa mogao bih se za nekoliko sati naći u velikoj opasnosti. U najboljem bih slučaju mogao izgubiti nogu, a u najgorem bih tiho umirao u staji, negdje u sjevernom dijelu Jugoslavije!

Toliko se toga iznenada dogodilo da sam bio prilično zbumjen, a dojmovi se još nisu dovoljno slegli da bih mogao jasno razmišljati. Od trenutka kad sam sakrio Mae West i padobran u jarak, osim kad sam prelazio željezničku prugu, do trenutka kad sam se predao, sve mi je bilo mutno. Mogao sam se sjetiti trivijalnih detalja, poput zaustavljanja da pojedem malo salate ili da pokupim štap kako bi mi pomogao na putu, ali nisam mogao točno rekonstruirati svoj put. Brze promjene brda, dolina, šuma i pašnjaka zamagile su mi sjećanje i nisam mogao opisati svoj dolazak dovre. Našao sam se u čudnoj zemlji, među čudnim, ali naizgled prijateljskim ljudima. Isprrva sam ih se prestrašio, i premda su razgovarali o »partizanima«, nisam im iskreno vjerovao. Dali su mi čudnu hranu i nisam bio siguran je li jestiva. Stavili su me u krevet pa sam se bojao ušiju i tifusa. Ipak, krevet je bio dovoljno čist, a hrana vrlo dobra.

Naposljeku je razmišljanje o tim blagodatima prekinuo dolazak trojice pravih partizana, zgodnih mladića u njemačkim uniformama s kojih su uklonjene oznake i partizanskim kapama s

Derek Maling, fotografija iz obiteljskog albuma

crvenom petokrakom zvijezdom. Nosili su automatske puške. Nisu znali engleski, ali uz pomoć moje zelene knjige s frazama i mješavine francuskoga, njemačkoga i talijanskoga, predstavili su se kao drugovi Boris, Štefek i Filip. Bili su vrlo zadovoljni što su me vidjeli jer sam bio prvi engleski zrakoplovac kojeg su upoznali. Dugo sam s njima razgovarao o ratu, koristeći svoje karte za bijeg kako bih si pomogao u razgovoru. Saznao sam da se Filip borio za Ruse u Staljingradu. Ubrzo nakon podneva, kad mi je jedna seljanka donijela još malo mljeka, otišli su i rekli mi da će se sastati s liječnikom.

Spavao sam do 16 sati, kada me probudio dolazak brojnih ljudi, uključujući Bartoka, Borisa, Štefeka, Filipa i liječnika s pomoćnikom. Razgovarao je sa mnom na talijanskom. Dok je pripremao razne zavoje, video sam da je donio dovoljno opreme za veliku operaciju, što je bilo dobro. Nije imao anestetike, ali morao je odrezati mnogo poderanih ligamenata i tkiva s koljena prije nego što je mogao umetnuti šavove. Bio sam svjestan svega što se događa, radio je brzo i dobro, a ja sam trpio minimalnu količinu boli. Na kraju mi je previo sve rane i dao injekciju protiv tetanusa, a pošto je dao upute seljacima kako da me liječe, poželio mi je dobro zdravlje i otišao. Boris je ostao dovoljno dugo da nam kaže kako će mi nabaviti civilnu odjeću, a onda je i on otišao.

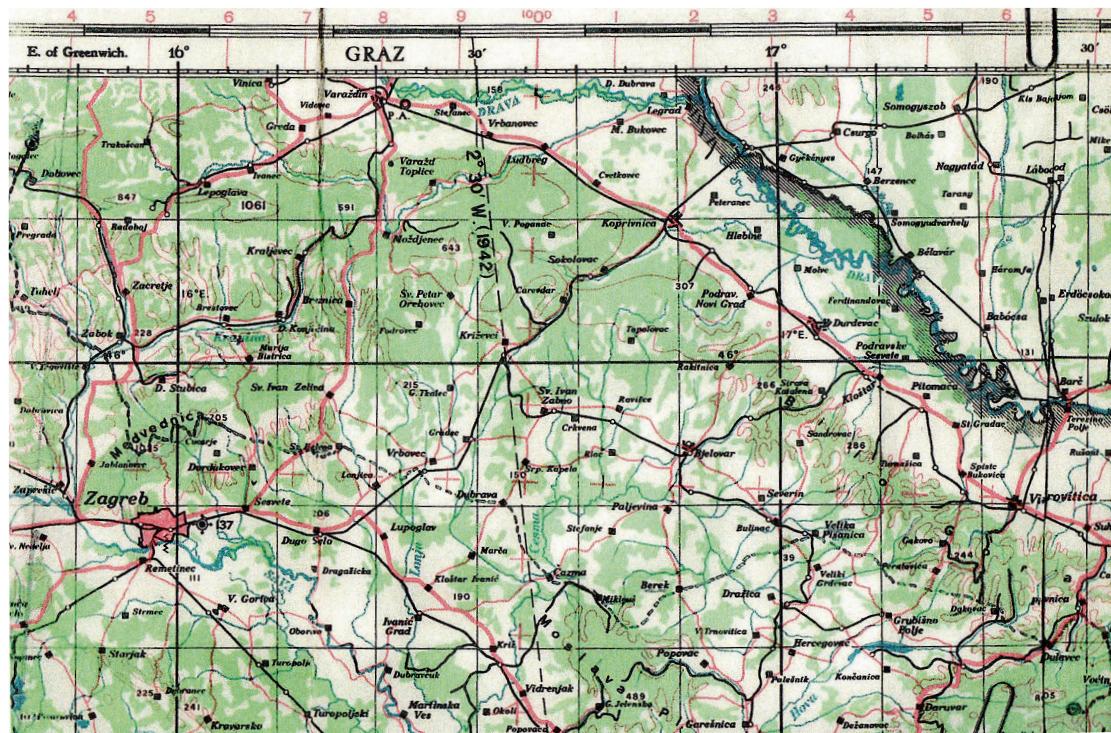
Najveći dio večeri proveo sam drijemajući, iako sam se morao rukovati s raznim ljudima koji su ušli, pregledali mene, odjeću i čizme, a zatim otišli. Nakon obroka i šalice bijelog vina zaspao sam oko 21 sat i prespavao cijelu noć.

Sutradan, 8. srpnja 1944., nakon doručka, oprao sam se i sjedio na suncu sat ili dva. Neki američki lightningi i mustanzi letjeli su preko farme u smjeru sjevera, prema Beču. Boris je došao sa zelenom jaknom i kapom, što mi je jako dobro odgovaralo budući da su nabavljene u vrlo kratkom vremenu. Također je sugerirao da za nekoliko dana, kada moje ozljede počnu zacjeljavati, odem u Zagreb, uhvatim vlak za Karlovac, propješaćim do Slunja, Gospića i odatle do Dugog otoka na dalmatinskoj obali, kako bih odanle nastavio ribarskim brodom do Manfredonije ili Pescare. Druga polovica plana činila se izvedivom, ali mislio sam da je previše opasno bez znanja jezika ili poznavanja zemlje ući u velik grad i odande putovati vlakom

pod njemačkom kontrolom kroz najopasnije teritorije. Mogao sam izabratи. Pretpostavio sam da zna o čemu govorи i samo se složio da je to dobra ideja.

Nakon što je otišao vratio sam se u krevet, ali tek što sam se skrasio došao je seljak, očito zbog nečega uznemiren, i zamolio me da se obučem u civilnu odjeću. Njegova je žena uzela moju jaknu i gamaše te ih sakrila, a mi smo napustili farmu. Hodali smo pola milje u šumu dok nismo bili na sigurnoj udaljenosti od farme. Ondje smo sjeli i pošto je jedno dijete poslao da ubere trešnje, seljak mi je počeo objašnjavati stvari koje sam trebao znati. Očigledno je da sam se spustio na najopasnije područje (uz austrijsku granicu), i premda su postojali partizanski simpatizeri s kojima sam se srećom susreo, oni nisu bili dovoljno jaki da se otvoreno suprotstave neprijatelju. Tako je većina moralu nositi civilnu odjeću i raditi na svojim farmama kako bi otklonila sumnje Nijemaca i lokalnih ustaša koji su pod vodstvom Pavelića sijali strah podmetnjem požara, pljačkama i silovanjima. Ustaški su vojnici otkrili moj Mae West i padobran, a kad su čuli priču jednog od svojih stražara, stali su pretraživati okolne farme kako bi otkrili moje boravište. Činilo se da su u tome bili prilično temeljiti jer je tek devet sati poslije bilo dovoljno sigurno da se vratim na farmu. U međuvremenu smo sjedili u šumi, dok su nas bole stotine komaraca. Dijete se vratilo s dvije teške grane punе trešanja, koje smo pojeli do ručka. Sjedili smo i razgovarali ili pokušavali razgovarati. Nismo mogli pušiti iako sam imao vrećicu punu australskog duhana, jer sam kroz poderane hlače izgubio lulu. Seljakov brat, koji je dolazio svakih sat vremena kako bi nas izvijestio o situaciji, napisljetu je pronašao neke cigarete i uspjeli smo popušti dio duhana. Bilo mi je jako dosadno i bio sam gladan. Oko 19 sati uspjeli smo se konačno vratiti na farmu i nešto pojesti. Napokon sam se zavukao u postelju, ali ubrzo su me probudili i rekli mi da se odjenem. Bilo je preopasno da ondje ostanem.

Otišli smo ubrzo nakon 22 sata, polako hodajući u južnom smjeru i često zastajkujući. Bili smo ljuti što tako sporo napredujemo, ali bilo je očigledno da ne mogu brže hodati. Zaustavlјali smo se na gotovo svakoj farmi kako bismo popili vrč mljeka ili vina i pojeli nešto kruha ili sira. Pratili smo dolinu i prilično dubok potok, koji je postajao sve veći kako smo napredovali. Nakon

Rekonstrukcija puta koju je po sjećanju napravio Derek Maling (svoj put prikazao je crtkanom linijom)

tri sata zaustavili smo se na farmi na desnoj obali rijeke. Bilo je jako prljavo i nadoj sam se da tam nećemo dugo ostati. Na podu je bilo tisuće žohara i cvrčaka koji su pobegli kad smo zapalili svjetiljku.

Dana 9. srpnja 1944., u devet ujutro, probudila me je seljanka sa šalicom vrućeg mlijeka i kruhom. Završio sam s doručkom i otišao istražiti dvorište. Spavao sam u potkovlju iznad krava, na starom vrlo prljavom sijenu i ondje prvi put pokupio uši. U dvorištu su bile uobičajene guske, svinje i kokoši – i djeca koja su puzala u istoj prljavštini i blatu. Kuća bila je čišća od one koju smo sinoć posjetili, ali ne tako čista kao prva u kojoj sam boravio.

U vrijeme ručka stigao je mladić u civilnoj odjeći i s kožnom aktovkom. Otišli smo u potkovlje, gdje mi je stavio čiste zavoje te promijenio sve moje stare obloge. Punilom za nalivpera ubrizgao mi je u rupe vodikov peroksid. Bio je to vrlo grub način čišćenja rana i onesvijestio sam se od bola, no ta je metoda bila uspješna i za nekoliko sam se tjedana oporavio. Sljedećih sam nekoliko dana često viđao toga čovjeka. Zvao se Josip, a osim što je jeo i spavao, glavno mu je zanimanje u životu bilo pokušavanje nalaženja dviju seoskih djevojaka za nas dvojicu. Na sreću ili možda nažlost, nikada

nije uspio, iako me je uvijek pitao mislim li da je to dobra ideja. Njegovo poznavanje prve pomoći bilo je u najmanju ruku elementarno. Uživao je svima pokazivati moje ozljede, a zatim ih tretirati svojim uobičajenim sadističkim načinom.

U poslijepodnevnim je satima počela jaka oluja pa sam otišao u kuću. Štefek je došao s tridesetak cigareta za mene, a zatim smo sjedili i slušali kako jedan od sinova svira domaće pjesme na staroj harmonici, na kojoj pola tipaka nedostaje. Kad je oluja završila i kad smo pojeli, povukao sam se u svoje prljavo gnijezdo te spavao.

Jutro 10. srpnja 1944. proveo sam lijeno ležeći u dvorištu. Farma je bila tipična, kao i desetci tisuća drugih na Balkanu. Sastojala se od dvije sobe, kuhinje i spavaće sobe s dnevnim boravkom. U kuhinji se nalazila peć na drva za kuhanje, mlin za mljevenje kukuruza i sve normalne svari koje postoje u svakoj drugoj kuhinji bilo gdje na svijetu. Bile su tu i uobičajene kokoši, koje su privremeno odlutale iz vanjskog svijeta ili su već stekle stalno prebivalište negdje među vrećama krumpira, kukuruza i graha što su ispunjavale stražnju sobu.

U kutu se nalazila velika četverokutna peć koja je imala dvostruku svrhu: pečenja kruha i

Kotarski N.O.O.

Klanjec

10.VII.1944.

K A R A K T E R I S T I C A

Za druga *Derek Maling* Savezničkog Oficira po činu poručnik, /pilot/ koji je dana 6.VII.44. nesrećom u borbi sa neprijateljskim avijonima pao na teritoriju Kotara Klanjec u selu Sv. Filip Općina Klanjec.

Nesrećnim slučajem pao je na opseženi hrast /drvo/ te se dosta uzljudio seljaci odgovorni povezani, i svjesni Narodne Oslobođilačke Borbe pružali prvu pomoć, te su ga sklonili na sigurno mjesto bezobzira na opasnost koja je prijetila, radi blizine neprijateljskog uporišta od 3 km. udaljenosti.

Saveznik je istog dana predan Kotarskom N.O.O.-u, Klanjec, koji se je pobrinio za liječničku pomoć koja mu je bila pružena odmah.

Imenovan po Narodnosti Engles, putuje iz ovoga Kotara na oslobođeni teritorij.

Umoljavaju se sve vojne i civilne vlasti Jugoslavije t.j. Narodno Oslobođilačka Vojska i Partizanski Odredi ~~xxxxxx~~ danu dodu ususred i danu pruža svaka potrebna pomoć, pomognućnosti i prevozna sredstva.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU !

Za socijalni Odsjek

Bartok

održavanja stalne topoline u kući 24 sata dnevno i 365 dana u godini. Na drugoj strani sobe bila su dva kreveta dugačka pet stopa, s dovoljno jastuka i pokrivača za preživljavanje najhladnijih zimskih noći, ali je na tako malim ležajima bilo teško spavati u bilo kojem normalnom položaju, a za nekoga moje visine i nemoguće. Nasuprot njima, u kutu, bio je stol za blagovanje. Ostatak sobe bio je manje-više konvencionalno ureden i ukrašen raznim obiteljskim ili političkim slikama te velikim litografskim plakatima s prikazom neke vjerske scene ili na temu poticanja seljaka da profitabilnije upravljuju svojim farmama. Nisam siguran odakle potječu ti plakati, ali video sam ih u svakoj farmi koju sam posjetio na svojem putovanju pa pretpostavljam da ih je izvorno distribuirala vlada.

Oko 10 sati došao je stari farmer s dvije duge brezove grane i veličanstvenim izborom gljiva na njima. Neke su od njih izgledale strašno, tako da ih čak ni dijete ne bi htjelo, ali njegova je žena bila vrlo zadovoljna i počela ih je guliti i prati. Poslije sat vremena donijela mi je tanjur pirjanih gljiva, za koje mislim da su ukusnije od svih koje sam ikada probao. Kasnije toga dana imali smo omlet i drugo jelo od gljiva; ukusnije jelo ne bi se moglo dobiti ni u najboljem londonskom hotelu.

Navečer, oko 18 sati, stigao je Štefek sa starcem, koji mi je prišao i rekao: »Ti stari kučkin sine, kako si?« Shvatio sam da je nekoliko godina živio u Americi, što je i potvrđio. Radio je za Chicago Gas Co. oko šest godina prije posljednjeg rata. Njegovo poznavanje engleskog jezika ili, bolje rečeno, američkoga, bilo je prilično ograničeno ako ne računamo osnovne pozdravne rečenice, ali uspjeli smo razgovarati i još sam jednom ispričao priču o svojim avanturama.

Oko pola sata poslije stigli su Bartok i Josip, koji su pripremili moju »karakteristiku«, važan dokument koji počinje sa: »za druga Dereka Malinga, savezničkog oficira«. Završilo se uobičajenim zavrešetkom na svim tamošnjim dokumentima: »Smrt fašizmu, sloboda narodu!«, a ispod je bio pečat s partizanskim zvijezdom i natpisom »Kotarski narodnooslobodilački odbor Klanjec«. Dali su mi taj papir kako bih mogao neozlijeden i neprovjeravan proći partizanskim teritorijem, a onda smo popili bocu vina. Na kraju su Bartok i moj tumač morali otići. Pošto su me poljubili u oba obraza s pozdravom neka me Bog čuva, otisli su niz dolinu.

Josip je ostao pa smo zajedno jeli. U 22 sata svi smo se rukovali te sam s njime napustio farmu. Spustili smo se u dolinu te preko livada i kroza

šume nizvodno slijedili rijeku. Brzo smo hodali. Josip je ignorirao moje ozljede jer smo bili na opasnom terenu. Malo nakon ponoći zaustavili smo se na farmi uz potok. Josip je ondje poznao neku djevojku. Popili smo malo vina i otišli. Penjući se vrlo oštrom, strmom šumskom stazom došli smo do skupine kuća i ušli u jednu od njih.

Ujutro smo otišli u voćnjak kako bismo džepove napunili jabukama. Došao je stari seljak i razgovarao s nama na vrlo lošem engleskom. Živio je u Čazmi kad su ga ustaše i Nijemci u svibnju prisilili na odlazak, a partizani se povukli u brda. Jednoga su dana nekoliko njemačkih vojnika i jedan časnik došli u njegovu kuću i tražili da im preda sve što ima. Nije imao druge mogućnosti, osim da preda ono malo novca što je imao i sve drugo što im se svidjelo, ali nisu bili zadovoljni. Uzeli su mu krevet i namještaj, stavili ga u sredinu sobe i naredili mu da upali vatru. Odbio je pa ga je vojnik udario i zaprijetio da će ga ubiti ako ne posluša. Odgovorio je: »Ja sam starac, ne mogu više živjeti, onda me ubij!« Jedan ga je vojnik izveo iz kuće. Tukli su ga kundacima dok se nije onesvijestio. Kad je došao k sebi, njegova kuća i sve što je ikada posjedovao bile su pocrncjene ruševine.

Bilo mi je teško povjerovati da se takve stvari mogu dogoditi u tome mirnom selu. Sve je bilo tako mirno, zrele jabuke na drveću, veličanstvena stabla lipe oko crkve i dvije rode koje su gacale prema močvarama rijeke Česme. Ipak, svuda oko njih bilo je pocrnjelo kamenje, cigle i grede, ruševine seljačkih kuća koje su se tek prestale dimiti. Na zidovima su bili sloganii ispisani crvenom bojom: »Živio Tito, Staljin, Churchill i Roosevelt«, »Živio Šesti korpus« i »Smrt fašizmu«...

Nakon ručka slušali smo novosti BBC-ja i čuli za pokušaj atentata na Hitlera. Tada je došao jedan od policajaca iz korpusa i rekao nam da u 14:30 budemo spremni za polazak. U dogovoren vrijeme otišli smo s najpametnijim od sviju mladića koje sam ikada vidiо. Bili su to mladi partizani koji su išli u školu časnika u Voćinu i time su bili jako oduševljeni. Hodali smo uz usku željeznicu do Miklouša, gdje je živio kapetan Allen. Bio je ljubazan, pozdravio nas je i otišli smo do nekih kola koja su čekala.

Franc je došao da nas vidi i bilo nam je žao što se rastajemo. Bio je cijelo vrijeme s nama u Čazmi. Dogovorio je da se naša odjeća opere i

pomogao nam na tisuću različitih načina. Rođen je u sjeni Triglava u Julijskim Alpama i triput je u životu morao napustiti svoj dom i sve svoje najdraže stvari. Austrijanci su ga 1915. protjerali u Hrvatsku. Talijani su 1919. priključili Rijeku, Trst i njegovu slovensku kuću, a umjesto da postanu talijanski podanici, on i njegova obitelj otišli su u Ameriku. Nakon nekoliko godina vratio se u Jugoslaviju, a onda su ga 1941. otjerali fašisti i nacisti. Čim je rat završio, vratio se u svoj dom podno Triglava, a ja sam mu rekao da će ga posjetiti i da ćemo se zajedno popeti na Julisce Alpe. Kad smo otišli, rekao je: »Vidimo se sljedeće ljeto.«

Nekoliko smo sati jurili cestama i šumama. Vožnja u zaprežnim kolima prava je umjetnost. Iako je na dnu kola bilo sijena, ono nije ublažilo vibracije i udarce. Doživjeli smo malo uzbudjenja kad smo ugledali nekog jelena i skakali po šumi da ga uhvatimo, ali u tome nismo uspjeli. Nastavili smo put do sela Samarice, kamo smo stigli oko sumraka.

Razgovarao sam s čovjekom koji je bio novinar, ali ne znam je li se moja priča pojavila u nekim hrvatskim novinama. Govorio je francuski i bio sam jako zaokupljen razgovorom s njim. Nedostajali su mi ljudi koji znaju engleski, no pronašao ih je u dvorištu razgovarajući sa starom seljankom koja je trideset godina živjela u New Yorku i vratila se u svoju domovinu u kasnijim godinama života. Prošli smo kroz uobičajenu rutinu da ispričamo svoje priče o onome što smo doživjeli otkako smo stigli u zemlju. Partizani nisu znali ni jedan jezik osim hrvatskoga pa sam sve potrebne razgovore morao obaviti sa zapovjednikom.

I Samarica je pretrpjela ratna razaranja. Sva su ta ravnicaarska sela desetak puta prelazila iz ruke u ruku i svaki je put razbijeno još nekoliko prozora. Kuće su granatirane i paljene, a na zidovima su bile ispisane razne parole. Vidio sam kuću s natpisom »Heil Hitler« i »Živio Pavelić«, ali i jednu na kojoj je pisalo »Ovo je kuća fašista«. Starica je ispričala iste priče o ustaškim zločinima i partizanskim stradanjima koje smo stotinu puta čuli, ali kraj rata bio je na vidiku.

Jeо sam na drugoj farmi s ruskim potporučnikom, koji je brzo shvatio da se brine o engleskom poručniku. Uspjeli smo vrlo lako razgovarati na hrvatskom jeziku, uz pomoć priručnika.

Ubrzo nakon 21 sata ponovno smo kolima jurili kroz noć. Zaustavili smo se u ponoć u Činjavi

i nakon razgovora sa seljankom koja je govorila engleski otišli na farmu i spavali na kuhinjskom podu na hrpi sijena. Vladala je nestaćica petroleja pa se za rasvjetu koristilo maslinovo ulje, čiji je dim oštro mirisao i davao vrlo malo svjetla.

Probudili smo se u zoru i doručkovali u drugoj kući. Dok smo čekali kola, pojavila se stara prosjakinja. Nažalost, nisam je mogao razumjeti, ali mislim da je bilo smiješnih šala na naš račun jer su se svi partizani od srca smijali. Kad su kola stigla, išli smo dalje, cijeli dan, uz zaustavljanje u jednom selu samo za ručak, na sat vremena.

U večernjim smo satima prešli željezničku prugu na periferiji Velike Pisanice, gdje sam video putokaz: »Bjelovar 20 km«. U Bjelovaru je bio jedan od najjačih njemačkih garnizona u zemlji.

U sumrak smo ušli u drugo selo i dok smo išli sa zapovjednikom, odred je vani čekao. A onda su, dok smo sjedili pod kestenom ispred mjesnoga partizanskog stožera, sišli niz cestu, marširali i pjevali. Nisam siguran zašto su prikazali tu ceremoniju u tom selu, ali jako nas je impresionirala i raspršila svaku pomisao o tome da su partizani nedisciplinirana skupina gerilskih boraca.

Kad smo pojeli, vratili smo se u zelenilo sela i upoznali ženu koja nas je već prve noći odvela u Čazmu u kino. Došla je onamo dan prije na putu za Voćin. U partizanskom stožeru nalazila se povišena klupa koja je s jedne strane tvorila zajednički ležaj. Neki od naših ljudi iskoristili su priliku za kratak san, drugi su sjedili oko vatre pjevajući pjesme uz pratnju pohabane harmonike, a kad je stigao Rus okupili su se oko njegove violine koju je svirao s velikim žarom i uspjehom.

Nastavili smo u 22 sata spavajući na kolima. Probudio sam se i upoznao poručnika Daffneyja, jednog od Allenovih pomoćnika. Budući da je to bilo usred noći, sve što sam mogao učiniti bilo je pospano izustiti: »Kako si?« i okrenuti se.

Napokon smo stali u 3:00 sata. Hugh Bradley i ja spavali smo u štali. Drugi su se ponovno našli na kuhinjskom podu, među žoharima i drugim stvorenjima. Spavali smo tako do pet ujutro.

Putovali smo cijelo jutro po vrućem suncu, bez hlada. Svi su bili vrlo umorni i ubrzo nas ostavili. Napokon smo se spustili nizbrdo u Đulovac. Susreli smo nekoliko mađarskih Židova, izbjeglica iz Budimpešte. Pojavila se židovska djevojka i predstavila se kao lokalni civilni upravitelj i sudac.

Savršeno je govorila engleski, a studirala je pravo na Oxfordu, Sorbonni i u Rimu. Odvela nas je u mali hotel u kojem smo dobili vrlo lijep obrok s vinom, da isperemo sve nevolje. Sjedili smo na terasi ispod vinove loze i predivnih grozdova, okruženi ljudima iz svih dijelova Europe.

Naša je domaćica predstavila svoga oca. Živjeli su u Mariboru do 1941. kada su u nj ušli Nijemci. Obitelj se već razdvojila jer je studirala u raznim europskim intelektualnim središtima, ali u međuvremenu joj je otac zatočen u koncentracijskom logoru, a majku su ubile ustaše. Jedan od njezine braće ubijen je boreći se za partizane, drugi se još borio s njima, dok je najmlađi bio časnik u ustašama. Taj primjer nije bio iznimka. Širom zemlje otac se borio protiv sina, brat protiv brata, a nitko nije znao kamo su otišli njihovi roditelji ili djeca.

U popodnevnim smo satima svojim kolima otišli u selo Hum. Ondje su nam pokazali ostatke razbijenog B24 Liberatora. Ukrzo je došao kamion da nas kupui.

Sada smo bili u Slavoniji, sigurnoj zemlji na zapadnim obalama Dunava i Drave, između Budimpešte i Novog Sada. Bili smo manje od osam milja od Drave i mađarske granice. Iznad nas na jugu ležali su šumoviti brežuljci Papuka, gdje se nalazila britanska misija i glavni štab partizanskog 10. korpusa. Nakon susreta sa zapovjednikom korpusa rečeno nam je da ćemo noćas otići avionom u Italiju.

Zaustavili smo se u selu Voćinu, koje su te godine opustošili Nijemci. Na brdu iznad sela nalazile su se ruševine turske utvrde, naslijede iz vremena Osmanskog carstva. Bila je to jaka utvrda jer su tijekom posljednje ofanzive partizani držali to brdo pod stalnom vatrom minobacača i granata. Na kraju su svi izginuli.

Cesta je vodila kroz brda, uz prekrasan potocić gdje je voda padala u slapovima žuboreći između veličanstvenih stabala. Zaustavili smo se uza stazu, a partizanski je stražar pristojno salutirao i zatražio: »Molim karakteristiku!«

Hodali smo stazom koja je vodila u šumu dok nismo naišli na skrivenu drvenu kućicu. Iz nje je izašao George Clarkson i rekao: »Moj Bože, Englez!«

Svi smo evakuirani s aerodroma nekoliko dana poslije zrakoplovom Mitchell koji je doletio iz Barija, ali to je već neka druga priča.

Stipe Vrdoljak – kroničar planinarske i sokolske povijesti

145 godina organiziranoga planinarstva i sokolstva u Hrvatskoj (3)

Eduard Hemar, Zagreb

U nastavku našeg serijala predstavljamo čovjeka koji je velik dio života posvetio planinarstvu i sokolstvu, a posebno velik doprinos dao u pisanoj riječi i publicistici. U rujnu se navršava 45 godina od njegove smrti, što je još jedan povod za objavljivanje opširnijeg životopisa.

Stjepan – Stipe Vrdoljak rođen je Cavtatu 18. lipnja 1884. Njegov otac Frane bio je činovnik, a majka Ivanica domaćica. Zbog očeva se posla u ranoj mладости često selio, a zbog svog porijekla smatrao se Imoćaninom. Odrastao je u brojnoj obitelji sa šestero djece. Bio je poznat kao Stipe i rijetko je koristio pravo ime. Gimnaziju je pohađao u Sinju i Splitu, gdje je položio ispit zrelosti. U Zadru je odslužio austro-ugarsku vojsku. Nakon toga privremeno se zaposlio kao knjigovođa i kad je uštedio nešto novca, odselio se 1907. u Trst, tada jedan od najvećih gradova monarhije, koji je 1910. imao dvostruko više stanovnika od Zagreba. Upisao se u glasovitu Visoku trgovacku školu »Scuola superiore di commercio Revoltella« u nadi da će se usput zaposliti kako bi mogao studirati. No nije u tome uspio pa je morao prekinuti školovanje i zaposlio se u Južnoj željezničici, koja je povezivala glavni grad Beč s trčanskim lukom. Radio je najprije u Gracu, potom u talijanskom i njemačkom dijelu Tirola, a od 1910. u Matuljima, gdje se zadražao devet godina. Nakon Prvoga svjetskog rata i talijanske okupacije cijele Istre i Rijeke te dijela Hrvatskog primorja i otoka uhićen je zbog agitacije i odveden u vojni zatvor u Trstu. Nakon dva mjeseca pušten je privremeno na slobodu, što je iskoristio i pobegao u novu državu Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca (od 1929. Kraljevinu Jugoslaviju). Potom je službovao kao činovnik na

Stjepan – Stipe Vrdoljak

željeznicu u Sisku, Velikoj Gorici i u svom Splitu. Bio je veoma vitalan i radio je do visoke životne dobi u poduzeću za špediciju Transjug, gdje je bio stručnjak za tarife.

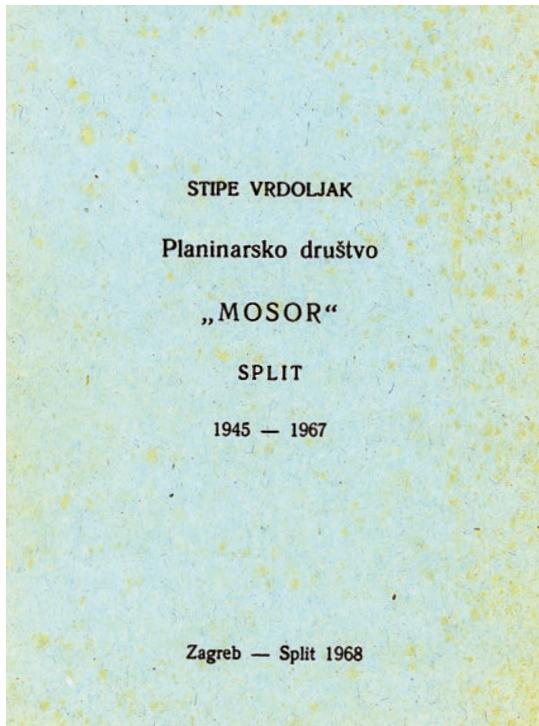
Već je iz uvodnog dijela jasno da Vrdoljak spada među ljude koji su stjecajem političkih i povijesnih okolnosti vodili buran i uzbudljiv život, obilježen stalnim seljenjem i borbotom za egzistenciju. No usprkos tome, on se od rane mladosti posvetio tjelovježbi i sportu, koji će ga pratiti na razne načine gotovo do kraja života. U Splitu je kao gimnazijalac postao član Tjelovježbenog društva Hrvatski sokol, unatoč tome što su austrijske školske vlasti još krajem XIX. stoljeća zabranile učenicima da budu aktivni u tom društvu. Dio

Naslovnica časopisa »Soko na Jadranu« iz 1931.

đaka ipak je potajno vježbao, a za vrijeme školskih praznika su i javno nastupali. Nakon završene gimnazije stekao je zvanje sokolskog prednjaka, a bavio se i mačevanjem te javno nastupao kao mačevalac u Splitu, Šibeniku i Visu. Po dolasku u Trst učlanio se u matično Sokolsko društvo, koje su osnovali Slovenci i u kojem je također bio prednjak. No njegovo istaknutije djelovanje u sokolskom pokretu i početak bavljenja planinarstvom, vezani su uz Istru.

Po dolasku u Matulje učlanio se u Tjelovježbeno društvo Hrvatski sokol Volosko – Opatija (Volosko je tada bilo središte općine), koje je imalo vodeću ulogu među hrvatskim sokolskim društvima u Istri (do Prvoga svjetskog rata cijela Liburnija i sva naselja do Rijeke bila su integralni dio Istre). Paralelno je 1910. postao član Tehničkog odbora Hrvatske sokolske župe Vitezić sa sjedištem u Voloskom – Opatiji te obnašao dužnost preglednika (nadzornika). Iste godine sudjeluje na I. sokolskom sletu župe Vitezić u Pazinu. Tom je prilikom išao pješke u Pazin preko Učke i Lupoglava. Bio je to početak njegova interesa za planinarenje. Često je

Naslovnica spomenice PD-a Mosor

posjećivao istarske planine, sâm ili u društvu prijatelja, u vrijeme dok na tom području još nije bilo planinarskog društva. Godine 1912. izabran je za tajnika župskog Tehničkog odbora i predavao je na prvom župskom prednjačkom tečaju Hrvatskog sokola. Sudjelovao je kao vježbač nižeg odjela na II. hrvatskom svesokolskom sletu 1911. u Zagrebu (I. je održan 1906.). Potom je 1913. kao prednjak nastupio na prvom župskom natjecanju vježbača u višem odjelu. S Jankom Jazbecom pokrenuo je 1914. Sokolski vijestnik Hrvatske sokolske župe Vitezić. No zbog izbijanja Prvoga svjetskog rata i zabrane djelovanja sokolskog pokreta u Austro-Ugarskoj, izašla su samo tri broja. Nakon završetka rata i sloma monarhije sudjelovao je u jesen 1918. na jedinoj odborskoj sjednici Sokolskog društva Volosko – Opatija. Zbog talijanske okupacije, svako daljnje djelovanje Sokola bilo je prekinuto.

Nakon bijega u Kraljevinu SHS 1919. započeo je novu životnu etapu. I dalje je aktivan sokolaš, ali sada u Jugoslavenskom sokolskom savezu jer su se dotadašnji Hrvatski, Srpski i Slovenski sokolski savez ujedinili. Počeo je objavljivati zapažene tekstove u raznim sokolskim glasilima. Od 1926.

ponovo živi u Splitu i pokreće glasnik Sokolske župe u Splitu »Sokol na Jadranu», u kojem će ostati urednik do 1937. To je glasilo od 1930. izlazilo pod nazivom »Soko na Jadranu« te je postalo službeno glasilo i za župe Šibenik – Zadar i Sušak – Rijeka.

Glasilo je bilo najkvalitetnije među svim sokolskim časopisima u Hrvatskoj između dvaju svjetskih ratova, s aktualnim i povijesnim temama, a on je kao glavni urednik davao prostor i autorima koji su pisali o planinarskim temama. Obnašao je dužnosti u Sokolskoj župi Split i predavao na župskim prednjačkim tečajevima, ali najviše je ostao zapamćen kao sokolski kioničar.

Njegov pravi planinarski život počeo je u Splitu 1932., kad se učlanio u podružnicu HPD-a Mosor. U Društvu je bio odbornik od 1936., tajnik 1937.–1938., a nakon rata izabran je za počasnog predsjednika PD-a Mosor. Zaslužan je i za održavanje prvog skijaškog natjecanja u Dalmaciji 1936. u organizaciji Skijaške sekcije HPD-a Mosor. Iako je desetljećima aktivno pješačio po dalmatinskim planinama, njegov najveći doprinos bio je na literarnom planu. Spasio je od propasti i zaborava povijest planinarstva u Splitu i Dalmaciji. Uspio je sačuvati dio arhive Mosora koja je nebrigom propala. Autor je i koautor dviju spomenica Mosora, iz 1951. i 1967., te je tako povijest Društva sačuvao za buduće

generacije. Pisao je, osim u NP-u i HP-u, i za novine Novo doba iz Splita te časopise Planinarski list iz Rijeke i Povijest sporta iz Zagreba. Dugo je ostao vitalan i u povodu njegova devedesetog rođendana 1974. objavljeni su prigodni tekstovi. Za svoje dugo-godišnje djelovanje dobio je 1958. Srebrni znak Planinarskog saveza Jugoslavije. Zanimljivo je da mu Planinarski savez Hrvatske nije dodijelio nikakvo priznanje, što je zacijelo propust s obzirom na sve nabrojane aktivnosti.

Stjepan – Stipe Vrdoljak preminuo je u 91. godini u Splitu, 20. rujna 1974., i pokopan je na gradskom groblju Lovrincu. Iza sebe je ostavio izvanredno bogat životni put i literarni opus.

Literatura

Stipe Vrdoljak, »Suton sokolstva u Istri: Uspomene nakon 10 godina rastanka sa Istrom«, Sokol na Jadranu br. 11/12, Split, studeni–prosinac 1928.; Janko Jazbec, »Iz novijeg sokolskog života u Istri«, Soko na Jadranu br. 6/7, Split, lipanj 1931.; J. Jazbec, »Jedna tužna 25-godišnjica«, ibid. br. 1/2, Split, siječanj–veljača 1935.; Boris Regner, »Stipe Vrdoljak prilikom 90-godišnjice života«, Naše planine br. 5/6, Zagreb, svibanj–lipanj 1974.; Vladimir Blašković, »Devet decenija barba Stipe Vrdoljaka«, Povijest sporta br. 18, Zagreb, lipanj 1974.; Željko Poljak, »Zlatna knjiga hrvatskog planinarstva«, Zagreb, 2014.

Jesen u meni caruje

Nada Banović, Požega

Ponovno jesen, moja ljubav, moje godišnje doba, moja jesenja planina sva u toplim bojama. Ponovno biram najdraže putove kojima ću proći kako bih obogatila dušu ljepotom, mirom i toplinom koja će potrajati do proljeća. Ta moja zlatna jesen ne traje jedan izlet, već mjesec i pol lijepoga jesenjeg vremena i nije vezana samo uz domaća brda, nego i uz moja najdraža, od kojih je na prvom mjestu Velebit. To je vrijeme kad se nakratko, samo do proljeća, oprашtam sa svojim Velebitom i dojmovi moraju biti doista jaki da potraju čitavu zimu.

Prošle sam je godine ispratila sa sjevernog Velebita, krenula prvi put iz Krasna do Zavižana. Ove godine moj HPD HZZO slavi 10 godina postojanja pa ćemo na godišnji izlet tamo gdje smo se i dogovorili da osnujemo društvo, a to je Zavižan. Prešla sam jug Velebita od

Svetog Roka do Modrića na moru, srednjeg Velebita od Brušana do Karlobaga, ali nisam sjeverni od Krasna do Klade, i to me stalno zove. Doživljaj planine poseban je kad je prijeđeš uzduž ili poprijeko, kad je cijelu osjetiš, kad te cijela prožme.

Krenusmo od šumarske kuće u Krasnu kroz Aniče, a zatim strmo uzbrdo. Pročitala sam prije izleta sve o tom putu. Povijesni tekst Miroslava Hirtza najviše me se dojmio jer on taj put opisuje kao umiljatu cik-cak stazu nekadašnjih velebitskih pastira, stazu lijepu, a ne napornu. Čitajući ga, dobila sam dojam da je prijelaz preko Nadžakbila, koliko god visoko i strmo izgledalo, lagan kao let leptira. Razumijem da svatko ima pravo doživjeti planinu na svoj način. Hirtz je vjerojatno toliko žarko želio prijeći Velebit pravcem od Krasna do Klade pa ga je tako opisao i

Krasanska Jezera

NADA BANOVIC

Vidik s Malog
Rajinca

uspon mu nije bio težak. Ali zapravo nije tako: strmo je i prilično naporno. Nije baš tako lako svladati Nadžak-bilo, treba se bome penjati.

Dan je savršeno lijep, sunčan, pa je prava radost da se sve do Jezera ide šumom i hladovinom. Za dva sata stižemo na prijevoj Zarez, a ubrzo poslije toga izbijamo na Jezera. Silno me veseli što je društvo ujednačeno i što smo brzi.

Div iz velebitske
šume

Modro nebo je tu, nema više brda koje ga zaklanja, strm uspon je svladan, dio cilja dokučen. Divljenju kraja nema, planinske livade prostiru se na sve strane, na njima mirno pasu konji obitelji Vukušić, odmaramo se i punimo dušu ljepotom. I pašnjaci Jezera i okolna brda dobili su zlatno jesenje ruho, što me posebno veseli. Da je dan duži, ostala bih ovdje satima, odmarala se, gledala, upijala ljepotu. Oko nas su velike gljive sunčanice, tako velike nikad nismo vidjeli. Savršeno!

Jutros, kad smo krenuli, po travi u Anićima bio je mraz, a i ovdje se na bjelogorici vidi da ju je liznuo jer je sve već u žučkastim tonovima. Pred nama je impozantni Mali Rajinac, čini se blizu, ali treba do njegova vrha još dobrano poteći. Idemo prečicom do Generalskih dolaca, a onda oštrotuzbrdo na njegov vrh. Sjetim se kako nam je nekada davno Ante Vukušić pričao o medvjedima pod Malim Rajincem, ali nas je mnogo pa nemamo straha. Nismo vidjeli nijednoga.

NADA BANOVIĆ

Brzo dosežemo vrh, a vidik s njega na sve je strane bespriješoran. Vide se Hajdučki i Rožanski kukovi, Jezera, divota koja zapanjuje. Odmaramo se na vrhu, slikamo, čekamo svoju drugu skupinu koja dolazi sa Zavižana. Stigla je nedugo poslije nas i sad nas je već previše za oštре, vršne stijene pa naša skupina silazi i nastavlja još prema Zavižanskom Pivčevcu. Put vodi dijelom šumom, a dijelom livadom pa uživamo u prekrasnoj jeseni, odmarajući se usput. Po livadama je obilje borovnica, ali nema ploda jer im nije vrijeme. Sa Zavižanskog Pivčevca vidik je predivan, sad vidimo i Zavižan i Plješivicu.

S vrha strmo silazimo prema Vukušić snježnici. Noge su nam već umorne, a put strm i kamenit pa opreza nikada dovoljno; nakon tolike doživljene ljepote ne bi se valjalo ozlijediti. Konačno izbjijamo na cestu i njome koračamo do planinarskog doma Zavižan. Posljednja nam uzbrdica baš i ne godi, dosta ih je danas bilo. U domu nas čekaju ručak i odmor. Zbrajamо dojmове, svи smo jako zadovoljni što nas je bilo tako puno – 53, što smo imali božanski lijepo vrijeme i što su nam duše pune ljepote koja će zauvijek ostati u sjećanju. A vratili smo se živi i zdravi, kao ekipa, i popeli se na vrhove.

Moje je zadovoljstvo možda još veće jer su i 52 moja prijatelja osjetili zlatnu velebitsku jesen koju će dugo pamtitи. Sretна sam i zbog toga.

Sa Zavižana se poslijepodne vraćamo u Krasno. Svi su utihnuli, svatko je sa svojim mislima, doživljajima

NADA BANOVIĆ

NADA BANOVIĆ

i dojmovima, svи pomalo umorni, ali na licima je smiješak zadovoljstva, a to je ono čega treba biti nakon istinski doživljene planine. I ono najvažnije, naši najmladi članovi – a najmlađem je samo sedam godina – uspeli su se na Mali Rajinac bez ikakvih teškoća i uživali u ljepoti Velebita zajedno s nama odraslima.

Poslije će doći onaj drugi dio jeseni, hladan i kišan, kada je i kretanje brdom puno manji užitak, kada je posvuda blato, kad se s brda dižu magle nakon velikih kiša, kada je mnogo ugodnije gledati jesenske prizore kroz prozor toplog stana ili živjeti od sjećanja na toplu, zlatnu, bogatu jesen koja je upravo proživljena i ostala samo u sjećanju. A onda se samo može zapjevati s Parnim valjkom: »Jesen u meni caruje, a u tebi proljeće... ni sunce ne može, ne može kroz oblake.«

Članovi HPD-a HZZO na najvišem vrhu Sjevernog Velebita

Do vrha Musale i natrag

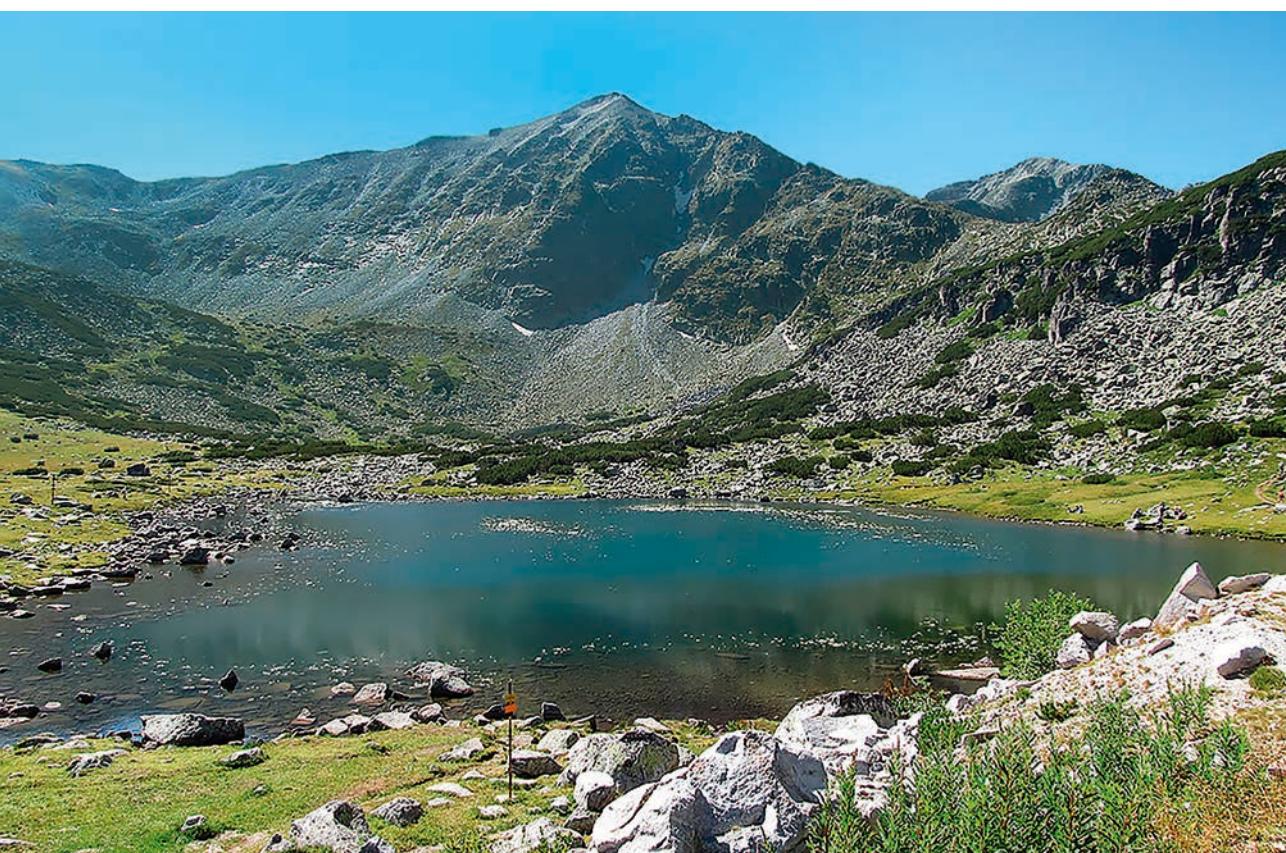
Feručo Lazarić, Svetvinčenat

Volim mlječne proizvode poput jogurta, kefira i kiselog mlijeka, a sir najmanje.

Da bi od mlijeka nastao jogurt, potrebna je bakterija otkrivena upravo u Bugarskoj. To je jedan od razloga zašto sam želio posjetiti Bugarsku i kušati izvorne mlječne delicije. Drugi je razlog Musala (2925 m), najviši vrh na Balkanu, na planini Rili, koja je ujedno velik nacionalni park. Po njoj je porazbacano sto i trideset jezera pa je s njenih vrhunaca gotovo uvijek barem jedno na vidiku. Čudesno! Tu su i glasovito skijalište te poznati stari manastir sa šezdesetak stalnih stanovnika. Treći je razlog kupnja proizvoda od poznatih bugarskih ruža. Ako ne parfem, poradi visoke cijene, nabavit ću barem med ili marmeladu.

O Musali sam počeo razmišljati odmah nakon prošlogodišnjeg uspona na Olimp. Izlet u Bugarsku s usponom na Musalu i posjet jezerima planirao je HPD Zaprešić. Na moje veliko zadovoljstvo, Branko, vodič toga izleta, odmah me je ubacio u popis sudionika. Poznajem ga od Olimpa.

Na zagrebačkom željezničkom kolodvoru moja nezamjenjiva pratiteljica Kristina i ja upoznajemo veselu pedesetoročlangu planinarsku ekipu. Pjeva se i svira. Bit će veselo, vrtim u glavi. Smještamo se u zakupljenom vagonu, uz napomenu da će kupe broj 1 biti pretvoren u kantinu. Ubrzo sam se uvjerio u to jer se počeo točiti odličan hladan gumiš. Pjevalo se do Beograda, s malim prekidom na graničnom prijelazu Tovarnik

Uspon kroz kamenjar prema vrhu

– Šid. Znao sam da su Zagorci veseljaci, ali nisam znao da su toliko zabavni. Nakon osmosatne raspjevane vožnje ulazimo u Beograd, na novi željeznički kolodvor. Čeka nas autobus kojim ćemo se pet dana voziti po Srbiji i Bugarskoj. Susrećem Radmila, dragoga beogradskog vodiča koji mi je pripomagao pri usponu na Olimp. Slijedi večernja panoramska vožnja Beogradom, uz zanimljivu priču simpatičnoga beogradskog turističkog vodiča. Od Turaka, Mađara, Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Jugoslavije pa do bombardiranja glavnoga srpskog štaba devedesetih. Ostaci spomenutog NATO-ovog djelovanja stoje u originalnom obliku u središtu Beograda i čekaju obnovu. Šećemo poznatom ulicom Kneza Mihaila i večeramo u jednom od brojnih originalnih restorana na Skadarliji, dakako, uza živu glazbu. Predivno, nezaboravno!

Sutradan ujutro vozimo se prema Đerdapu, o kojem sam se naslušao u osnovnoj školi. Do nas je Dunav, mjestimice širok i šest kilometara. Posjećujemo nedavno obnovljenu tvrđavu Golubac na samoj stijeni iznad Dunava, pa Lepenski vir, arheološke iskopine pretpovijesne kulture. Vodič nam pušta dokumentarni film o pronalasku tog lokaliteta. Zanimljivo je da su ondašnji ljudi imali zdruge zube i nigdje tragova ozljeda. Eto i hidrocentrale Đerdap, koja čini branu i granični prijelaz između Srbije i Rumunjske. »To su Tito i Ceaușescu bratski podijelili«, govori vodič. Vozimo se uz Dunav, pogledavajući preko na Rumunjsku. Dunav tvori prirodnu granicu

između Rumunjske i Bugarske, sve do Crnog mora. Ulazimo u Bugarsku i posjećujemo vrlo zanimljivo prirodno djelo: velike stijene raznih oblika. Penjemo se na vidikovac s kojeg puca vidik na to prirodno čudo. Svi su oduševljeni prizorom. Pokušavam i ja uhvatiti nešto od te ljepote, onako na svoj način, naslijepo.

Eto i Sofije, glavnoga grada Bugarske. Razgledavamo velebno zdanje glavne katedrale dok razmišljam o jednoj originalnoj bugarskoj večeri. Pronalazimo lijepo uređen bugarski restoran. Zidovi su puni polica s autohtonim vinima. Biram glavni meni s puno salata i sirom kao dodatkom. Zanimljivo je da Bugari počinju jelo salatom, a ne kao mi, juhom. Nije mi jasno zašto je tako kad imaju fantastične juhe. Napuštam restoran vrlo zadovoljan i kvalitetom i cijenom.

Napokon planinarenje! Smješteni smo u gradu Samokovu, koji nam je polazište za Borovec, poznato skijalište odakle započinje uspon na krov Balkana, Musalu. Do 2200 metara dižemo se gondolom i ondje konačno počinjemo pješačiti. Hodamo širokim makadamom do Hiže Musala. Pored nje su jezera – divota!

Nastavljamo uskom planinarskom stazom. Svuda oko nas šume i jaki potoci, koje prelazimo s kamena na kamen. Zamislite prijelaz naslijepo: jednom nogom stojim na kamenu, a drugom tražim sljedeći. Uzbudljivo! Sve te prijelaze prošao sam i ne smočivši gojerice, a kako i bih uz nepogrešivo, besprijeckorno Kristinino vođenje.

Eto planinarskog doma Everest! I pored njega je veliko jezero, još uvjek zaleđeno. Počinje najteži dio uspona na Musalu. Stjenovita, uska staza, s metar visokim stubama i dionicama pod snijegom, vrlo klizavim, uza samu padinu. Uz popriličan napor stižemo nakon četverosatnog uspinjanja na vrh. Sreća, radost, veselje, ushit, čestitanje, grljenje, fotografiranje... ne znam čega sve nije bilo.

Budući da nam je sudeći po prognozi prijetilo grmljavinsko nevrijeme, brzo smo krenuli natrag. Trebao je velik oprez da ne odletim na nos kod neke duboke stube. Počinje slaba kiša i grmljava. Kristina broji sekunde nakon bljeska. Dva, tri, četiri... Znači da munja udara vrlo blizu nas.

Bez zastajanja hodamo do Hiže Musala. Vrijeme se na sreću smiruje, imamo još sat lagana hoda makadamom do gondole. S užitkom se umivam u usputnom jezeru. Čarobno! Došetali

Pred planinarskim domom na Musali

smo se do gondole pola sata prije posljednje vožnje. Navečer slavimo uspješan uspon.

Posljednji dan u Bugarskoj bio je predviđen za obilazak sedam najljepših rilskih jezera. Put do njih skratila je polusatna vožnja džipom po vrlo neravnom i zahtjevnom putu, ali Kristina, Ivec, Vladek i ja ostajemo dolje, u gradiću Saparevoj Banji. Tamo se nalaze izvori termalne vode, bazeni, vodoskoci i sve vezano uz vodu. Pokazalo se da smo dobro učinili jer se gore u brdima naše društvo dobro smočilo, a i naslušalo grmljavine. No, tako je to u brdima! Šećemo se gradićem, obilazimo znamenitosti, uz šale i dosjetke, veseli, nasmijani. Sjedamo na terasu kafića da popijemo pivo. Naše veselje privuklo je jednog Bugarina, koji nam se pridruži. Razgovarali smo na svim europskim jezicima. Prvo slavenskim, onda germanskim i romanskim. Baš je bilo zanimljivo. U jednom trenutku, kad smo se već prilično dobro razumjeli, kažem mu da sam jučer bio na Musali i da sam slijep. Todor, kako se zvao bugarski sugovornik, zašuti, pogleda me kao da

nije dobro shvatio, a zatim upita s kim sam bio. S Kristinom, odgovorim mu pogledavajući je. Todor će na to: »Kako? Odnijela te gore?«, na što se od srca nasmijasmo.

Opraštamo se od Todora i krećemo prema autobusu. Domalo stižu džipovi s našom planinarskom ekipom. Pričaju kako je bilo mokro i gromovito, ali lijepo. Slijedio je trosatni odmor prije noćne vožnje prema Beogradu. Uz Borisovo prisjećanje na talijanske kancone sa San Rema, brzo je došlo vrijeme polaska. Osmosatnu noćnu vožnju do Beograda uglavnom smo prespavali. Čekao nas je naš vagon, a zatim vožnja do Zagreba. Pjevalo se, sviralo, plesalo i pilo sve do Zagreba.

I za kraj, nemam riječi zahvale i dljivljenja Branku, koji mi je dopustio i omogućio da upoznam predivnu ekipu iz HPD-a Zaprešić. Proveo sam prekrasnih, nezaboravnih šest dana i uspeo se na Musalu. Uz dosad spomenute planinare, dodao bih još predobrog DJ-a Štefa te plesačice Ivanu i Snježanu. Od srca vam hvala, prijatelji!

A Kristina! Da je nema, trebalo bi je izmisliti. Toliko sam se puta oslonio na njeno rame spuštajući se visokim stubištima. Sve je to mirno podnosiла ljubazno upozoravajući na bezbroj prepreka ispred nas, čak je bila spremna i za šalu. Uspon na Musalu težak je za nas slijepo. Za nas je to podvig, ali, rekao bih da je još veći bio za Kristinu, koja me je kroz svu tu planinarsku avanturu provela bez i najmanje teškoće. Zato, Kristina, divim Ti se, poštujem Te i vrlo, vrlo cijenim!

Uz obalu jezera

Novosti u Samoborskom gorju

Zdenko Kristijan, Samobor

Planinarska društva, turističke zajednice, udruge i javne ustanove iz Samobora i okoline uložile su posljednjih nekoliko godina mnogo truda u poboljšanje planinarske i turističke infrastrukture u Samoborskem gorju. Za sve one koji žele posjetiti Samoborsko gorje, donosimo niz novosti.

Turističko-planinarski zemljovid Samoborskoga gorja 1 : 25.000

Izdala ga je Hrvatska gorska služba spašavanja u siječnju 2019. Obuhvaća područje Samoborskoga gorja od Svetе Nedelje na istoku do Novog Sela Žumberačkog, Pećna i Krašića na zapadu, od Bregane na sjeveru do Klinča Sela i Jastrebarskog na jugu. Autori zemljovida su Dubravko Kavčić i Bojan Horvat, članovi HGSS stanica Zagreb i

Samobor. Na zemljovidu je uza svaki markirani put upisan njegov broj, a popis planinarskih putova sastavni je dio zemljovida. Može se nabaviti u Uredu HPS-a u Zagrebu (55 kn) ili četvrtkom u 20 h u prostorijama HPD-a Japetić, Samobor, Perkovčeva 36a (u dvorištu).

Turistička karta Žumberak – Samoborsko gorje 1 : 50.000

Izdavač je Javna ustanova Park prirode Žumberak – Samoborsko gorje. To je drugo izdanje iz prosinca 2017. Za razliku od prvog izdanja, markirani planinarski putovi označeni na karti odgovaraju stanju na terenu. Ovu kartu možete dobiti besplatno u uredu Turističke zajednice grada Samobora, na Trgu kralja Tomislava 5 u Samoboru.

Prospekt Samoborskoga gorja

Zbog upita stranih turista koji žele posjetiti Samoborsko gorje jednodnevnim izletima, 2019. tiskan je prospekt veličine 47 × 32 cm. S jedne je strane tekst na hrvatskom i engleskom jeziku s opisom prilaza na Okić, Plešivicu, Veliki dol i Oštrc, Cerinski vir i Noršići Plešivici. Uza svaki opis navedeno je vrijeme uspona, duljina, visinska razlika i težina uspona. S druge je strane reducirana karta Samoborskoga gorja, s ucrtanim

putovima. Može se dobiti u uredu Turističke zajednice grada Samobora, na Trgu kralja Tomislava 5.

Novi putokazi

Polazišta i križanja markiranih putova u Samoborskom gorju obilježena su putokazima i putokaznim pločama u standardnim izvedbama, s bijelim slovima na crvenoj podlozi.

PK Scout obnovio je nekoliko putokaza na svojem području, a HPD Sveti Patrik postavio putokazne ploče oko svoga planinarskog doma Cerinski vir. HPD Željezničar iz Zagreba postavio je u suradnji s PD Pinklec iz Svetе Nedelje više putokaznih ploča oko Oštca i Okića. Ispred naziva odredišta upisan je broj puta koji vodi do doma, vrha ili naselja. Uz vrijeme hoda, na većini putokaza navedena je lokacija i nadmorska visina na kojoj se nalaze. Putokazi su postavljeni na metalne stupove. HPD Jastrebarsko postavio je u svibnju ove godine 125 putokaza na 50 lokacija u dijelu Samoborskoga gorja i Žumberka, uglavnom uz Jaskanski planinarski put, ponavljajući zahvaljujući sufinanciranju iz projekta Zagrebačke županije. Putokazi nisu pričvršćeni na drveće, već na metalne stupove. Društvo je dobro osmislio tekstove na putokazima. Na njima su broj puta kojim se dolazi na odredište, naziv odredišta i vrijeme hoda, a tu je i QR kod. Ovi su putokazi sadržajem i izradom najkvalitetniji na hrvatskim planinama.

ZDENKO KRISTJAN

Brojevi markiranih putova na terenu

Većina planinarskih društava koja održavaju markirane puteve u Samoborskem gorju počela je pri obnovi markacija ispisivati brojceve putova ispod markacija. Brojevi su upisani na razmacima od 10 do 15 minuta hoda.

Obavijesni pano na planinarskom domu Željezničar na Oštcu

HPD Željezničar postavio je na ulaznom pročelju planinarskog doma Željezničar na Oštrcu velik obavijesni pano s planinarskim zemljovidom

ZDENKO KRISTJAN

Samoborskoga gorja te daljinicom od doma na Oštrcu. Na panou je i fotografija Oštrca i doma snimljena iz zraka (dronom) pa planinari i drugi posjetitelji imaju priliku upotpuniti doživljaj prostora oko sebe pogledom iz ptičje perspektive.

Poučna staza Okićnica

JU Park prirode Žumberak – Samoborsko gorje otvorio je kružnu Poučnu stazu Okićnica, koja počinje kod planinarskog doma »Dr. Maks Plotnikov« pod Okićem. Staza obilazi Okić-grad, a može se obići za dva sata lagana hoda. Pogodna je za roditelje s djecom i školske skupine. Na stazi je deset obavijesnih ploča. Poučna staza prikazana je kao detalj u spomenutoj Turističkoj karti Žumberak – Samoborsko gorje. Na kraju se od doma možete za deset minuta popeti do ruševina Okić-grada.

ZDENKO KRISTIJAN

Turistički put na Gajev kamen

Od Kleti Poljanica na prijevoju ceste Jastrebarsko – Samobor vode do Gajeva kamena dva markirana puta. U svibnju 2019. udruga Ruralno srce Plešivice proslavilo je prigodnim jednosatnim programom 110. obljetnicu postavljanja spomenika Ljudevitu Gaju, vodi hrvatskoga narodnog preporoda. Udruga je tom prigodom otvorila treći označen put do Gajeva kamena. Put počinje iznad naselja Plešivice u pravcu Samobora, gdje je uz cestu velika ploča s natpisom: »Planinarska staza Gajev perivoj«. Samo 100 metara dalje je proširenje gdje se može parkirati automobil.

Od ploče uza cestu označeni put vodi strmom cestom do zadnje vikendice, a zatim uzbrdo kamenim stubama stazom kroz šumu. Na posljednjem dijelu nema ugažene staze. Uspon traje pola sata. Udruga je put označila trima vodoravnim crtama (crvenom-bijelom-crvenom). Planinarski putovi označeni su okruglim markacijama pa ovaj prilaz do Gajeva kamena spada u kategoriju turističkih putova.

ZDENKO KRISTIJAN

Poučna staza Tragom zelenog prstena

HPD Bregana otvorio je u listopadu 2018. kružnu poučnu stazu: Bregana – vrh Kožlak (425 m) – Grgosova špilja – Podvrh – Bregana. Označena je okruglom, zeleno-bijelom markacijom. Početak staze je kod tržnice u Bregani, a može se obići za tri sata lagana hoda.

Poučna staza Put piramide

HPD Jastrebarsko postavio je četiri informativne ploče o piramidi na Japetiću. Nalaze se na markiranom putu od planinarskog doma Žitnica do piramide na vrhu Japetiću, koja je do 1960. bila na Sljemenu, na Medvednici.

ZDENKO KRISTIJAN

Cerinski vir

HPD Sveti Patrik obnovio je prilaz i izgradio dobru stazu uz potok Javorec do podnožja slapa Cerinskog vira, s dvama pješačkim mostovima. Na markiranom putu iz Smerovišća do slapa nalazi se i planinarski dom Cerinski vir, otvoren vikendom.

Novi metalni žigovi

Prošle je godine HPD Japetić postavio tri nova metalna žiga: na podnožju slapa Cerinskog vira, na ulazu u špilju Vilinske jame i na vrhu Stražniku, između Oštrelja i Japetića. To su nove kontrolne točke Samoborske obilaznice. Ove je godine postavljen metalni žig na vrhu Velikom Črncu. HPD Željezničar postavio je metalni žig na vrhu Rancerju. Nalazi se na betonskom stupu visokom oko 1,5 m, na livadi uz drvenu ogradu.

Ostale novosti

Planinari se na Noršičkoj Plešivici mogu ugodno odmoriti jer je PK Scout na vrhu postavio stol s klupama. Piramida na Japetiću ponovno je obojena zahvaljujući članovima HPD-a Jastrebarsko, uređen je planinarski dom Žitnica, a kod piramide na Plešivici postavljena je informativna ploča. Planinarska bratovština sv. Bernarda uredila je okoliš Gostinjca sv. Bernarda i ogradiла raspolo na vrhu Velikog Lovnika.

Posjet Samoborskem gorju

Samoborsko gorje najbolje je posjetiti u kasnu jesen, zimi i u proljeće, a planinarski domovi otvoreni su vikendom tijekom cijele godine (osim planinarske kuće u Koretićima).

Josip Rukavina – Joso (1928. – 2019.)

Josip Rukavina rođen je 1. lipnja 1928. u Konjskom Brdu pored Perušića. Osnovnu školu završio je u Perušiću, a trgovачki zanat i stručnu produžnu školu u Zagrebu. U vojsku je otišao na poziv vojnih tijela NDH te je u svibnju 1945. prošao Bleiburški križni put. U Križevcima je izuzeo urarski zanat, a u Zagrebu je u Matici hrvatskih obrtnika položio majstorski ispit. U Sesvetama je 1958. otvorio urarsku radnju u kojoj je radio 40 godina, do umirovljenja.

Njegovi prvi kontakti s planinarstvom počeli su u Križevcima, u PD-u Kalnik. Po dolasku u Sesvete učlanio se u PD Lipa i ubrzo postao jedan od njegovih najaktivnijih članova. Vodio je aktivnosti vezane uz gradnju planinarskog doma i Kapele hrvatskih mučenika na Lipi, a uz to organizirao i vodio mnoge planinarske izlete u Hrvatskoj i tadašnjoj Jugoslaviji. Predsjednik društva bio je od 16. ožujka 1968. do 21. ožujka 1991., pune 23 godine, a novom je predsjedniku pomagao u obavljanju dužnosti do sredine 1993. Od 1991. bio je počasni predsjednik HPD-a Lipa.

Za neumoran rad na razvoju planinarstva Joso je primio mnogobrojna priznanja, među ostalima Orden rada sa srebrnim vijencem, brončani, srebrni i zlatni znak te plaketu Planinarskog saveza Jugoslavije, brončani, srebrni i zlatni znak te plaketu HPS-a, srebrni znak s vijencem i plaketu Planinarskog saveza Zagreba te mnoga društvena priznanja, diplome i knjige. Novčani dio nagrade Općine Sesvete za neumoran rad na izgradnji planinarske kuće poklonio je društvu za kupnju zemljišta na Lipi-Rogu. Osvojio je značke planinarskih obilaznica »Po planinama Republike Hrvatske« i »Velebitski planinarski put«. Petnaest godina bio je član Nadzornog odbora Planinarskog saveza Hrvatske te član Planinarskog odbora grada Zagreba.

Preminuo je 22. lipnja 2019. u Sesvetama.

Kaže se da čovjek živi onoliko dugo koliko živi sjećanje na njega. Ali što zapravo živi u sjećanju? Ljudi će zaboraviti većinu događaja iz svakodnevnog života,

neki će zaboraviti što si govorio, neki će zaboraviti čak i što si radio, ali nikada, baš nikada neće zaboraviti kako su se osjećali pored Tebe. Pamtit će Tvoju očinsku brigu i srdačnost, Tvoj zarazan, topao osmijeh i uzrečicu »Sve sirote, meni ote!« Pamtit će Tvoju želju da nesebično pomažeš svima, osobito Tvoju ljubav prema obitelji i unuku Bruni. Dragi nebeski planinaru, nosit ćemo Te u srcima! Niz lice će nam skliznuti poneka suza, ona tiha, bolna, kad tugujemo. Tješi nas spoznaja da smo bili prijatelji.

Branko Podolar i Klara Jasna Žagar

Želimir Trlek (1937. – 2019.)

U Konjščini je 19. svibnja 2019. preminuo Želimir Trlek, jedan od osnivača HPD-a Gradina u Konjščini, te dugogodišnji planinar i član spomenutog društva.

Želimir Trlek rođen je 7. prosinca 1937. u Sijekovcu u BiH. U Slavonskom Brodu završio je gimnaziju i Pedagošku akademiju, na kojoj je stekao zvanje nastavnika matematike i fizike. Radio je u više

osnovnih škola u Hrvatskoj i BiH, a 1972. dolazi u Konjščinu, gdje predaje do umirovljenja 2003. godine. Svoj je poziv veoma volio, o čemu svjedoče i rezultati koje su njegovi učenici postizali na općinskim i državnim natjecanjima.

Među zelenim zagorskim bregima probudila se njegova ljubav prema prirodi i sportskim aktivnostima

povezanima s prirodom. Slobodno je vrijeme provodio na biciklu, a 1976. aktivnosti širi na planinarenje te se uključuje u PD Milengrad u Budinščini, u kojem su tada djelovali i planinari iz Konjščine. Godine 1981. formira se ogrank toga društva u Konjščini, iz kojeg 1982. nastaje tadašnje PD Gradina. U novom društvu Želimir Trlek preuzima dužnost tajnika.

Poseban doprinos razvoju planinarstva dao je svojim nastavničkim radom u osnovnoj školi gdje, uz druge nastavnike, učenike motivira na učlanjenje u novu slobodnu aktivnost – planinarenje. U to je vrijeme članstvo PD-a Gradina dosegнуlo broj koji će teško ikada biti dostignut.

Uz planinarenje, bio je pokretač i jedan od osnivača

Odreda izviđača Konjščina, u kojem je također, uz suprugu nastavnici biologije Mariju Trlek, prenosio na učenike svoju ljubav prema prirodi.

Godine 1996. uključuje se u program GLOBE (Global Learning and Observation to Benefit the Environment) i zajedno s kolegama motivira učenike na drugačiji način promatranja i čuvanja prirode. Zalaganje učenika i nastavnika OŠ Konjščina u programu GLOBE prepoznato je ne samo na hrvatskoj već i na europskoj i svjetskoj razini.

Nakon umirovljenja nastavio je živjeti u Konjščini, okružen svojim učenicima i s pogledom na obrise Ivanščice.

Učitelju, hvala što ste nas učili voljeti prirodu!

Željko Žugec

ZAŠTITA PRIRODE

Hodanje planinama neka bude i zaštita prirode

Hodanje i boravak u prirodi te fotografiranje pejzaža, različitih pojava u planinama i gorjima, uobičajena je aktivnost planinara. Manje je onih koji pritom primjećuju pojedinosti uza staze i ciljano dopunjuju svoje fotografske dnevnične fotografijama životinja i biljaka jer je puno popularnije dijeljenje fotografija na društvenim mrežama. Dijeljenje zapažanja u prirodi može biti vrlo korisno jer pridonosi kvaliteti istraživanja nekog staništa ili biljne vrste. Fotografiranje i dijeljenje nalaza korisno je bez obzira na razinu poznavanja flore i faune jer je korisna informacija za projekte zaštite prirode ili monitoringa određenih vrsta.

Članovi planinarskih udruga čine brojnu skupinu u Hrvatskoj, a borave u prirodi gotovo cijele godine, što može biti vrlo korisno ako prikupljaju podatke u zaštićenim područjima i izvan njih. Planinari mogu pomoći istraživačima fotografijama s lokaliteta koje su posjetili. Danas projekti praćenja populacija, kontrole i zaštite vrsta omogućuju dobru i brzu komunikaciju između građana i znanstvenika. Time se povećava broj podataka, a često se pronalaze nepoznata ili nepredviđena mjesta opažanja. Zaštita vrsta i praćenje

populacije (monitoring) postupci su u koje treba uključiti što više dionika radi edukacije te očuvanja okoliša i prirode.

Znate li da je na web-stranici Ministarstva zaštite okoliša i energetike pokrenuta akcija »Jeste li ih vidjeli?« To je potraga za jelenkom te za alpinskom i velikom četveropjegom strizibubom. Prošle je godine Ministarstvo zaprimilo gotovo 800 nalaza, što je dobar pokazatelj visoke razine svijesti o važnosti tih vrsta u ekosustavu.

Za sve koji će se ove godine možda po prvi put uključiti, evo nekoliko razloga zašto su nam takve vrste važne i zanimljive: 1. Pripadaju jednoj od najugroženijih skupina kornjača. 2. Ugrožene su zbog promjena povoljnih životnih uvjeta i uništavanja staništa. 3. Navedene su u dodacima EU Direktive o zaštiti prirodnih staništa i divlje faune i flore Europske unije (Habitats Directive, 92/43/EEZ), zbog čega je Hrvatska odredila područja važna za njihovo očuvanje, koja su dio Ekološke mreže Republike Hrvatske, a time i Ekološke mreže Europske unije Natura 2000. Hrvatska je obvezna pratiti njihovu očuvanost i očuvati ih u povoljnem stanju.

Jelenak na Krndiji

Uključiti se mogu svi zainteresirani. Sve što treba učiniti kada pronađete jednu od navedenih vrsta jest da je pokušate fotografirati te poslati fotografiju i sljedeće podatke: datum, vrijeme i lokaciju gdje ste ga/ ih vidjeli (GPS ili opisno, ako nemate GPS uređaj) te

svoje ime i prezime. Snimke i podaci šalju se na adresu jelenak@haop.hr ili putem web-obrasca za dojavu koji je dostupan na <http://lime.haop.hr/limesurvey/index.php/812256/lang-hr>.

Više o akciji može se saznati na <http://www.haop.hr/hr/aktualnosti/jeste-li-ih-vidjeli-0>.

Marko Ožura

Sanacija štete od oluje Rea na Medvednici

Hrvatske šume prikazale su 23. srpnja u restoranu Pilana Bliznec rad na sanaciji šteta od olujnog vjetra Rea 12. – 14. svibnja 2019. Podsjetimo, tih je dana na južnoj strani Medvednice porušeno 11.000 stabala ili 20.000 m^3 drva (oluja Teodor porušila je 2013. godine 40.000 m^3 na gotovo istom području). Samo je na sljemensku cestu palo 500 stabala, a sva su uklonjena za samo dan i pol kako bi se cesta mogla otvoriti za promet. Prema riječima voditelja Uprave Hrvatskih šuma Damira Miškulina i revirnika Dalibora Babića, do srpnja je pregledano i označeno 90 % površina zahvaćenih olujnim vjetrom, a 40 % (8000 m^3) sanirano je te se očekuje da će do studenoga sanacija biti završena. Razmjeri štete najbolje se mogu vidjeti na snimkama iz zraka – porušeno drveće izgleda kao rasut paket čačkalica.

Očišćene su i gotovo sve planinarske staze, prvo Bikčevićeva i Omladinska te staza Miroslavec, a na Leustekovom putu ostalo je samo oko 500 metara neočišćenog terena jer je тамо sastojina mlade bukve koja je u osjetljivom razvojnem razdoblju pa će se sanacija te dionice obaviti krajem godine.

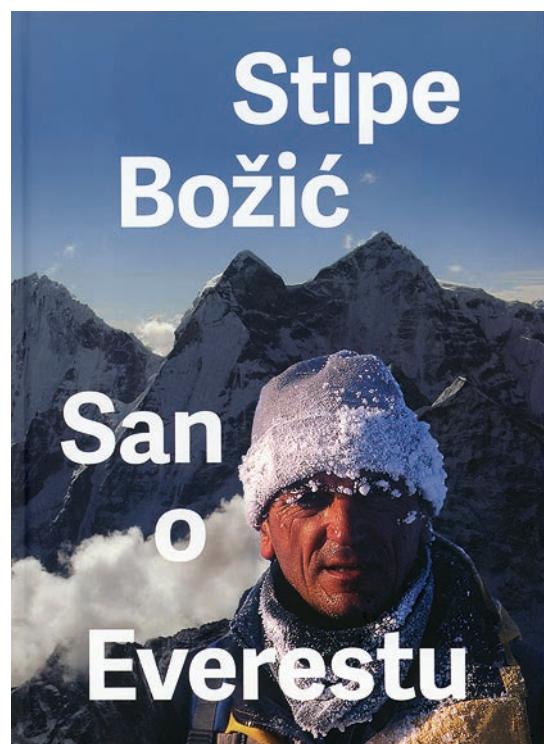
Vesna Čaplar

Stipe Božić: San o Everestu

U svibnju ove godine navršilo se nekoliko lijepih obljetnica vezanih uz Everest. Mlađim generacijama još je živo sjećanje na uspješnu HPS-ovu žensku alpinističku ekspediciju na Everest 2009., kada su se na vrh svijeta popele četiri hrvatske alpinistice. Dugo godina prije toga, a osim njih i do danas jedini Hrvat koji je dosegnuo vrh Himalaje, bio je Stipe Božić.

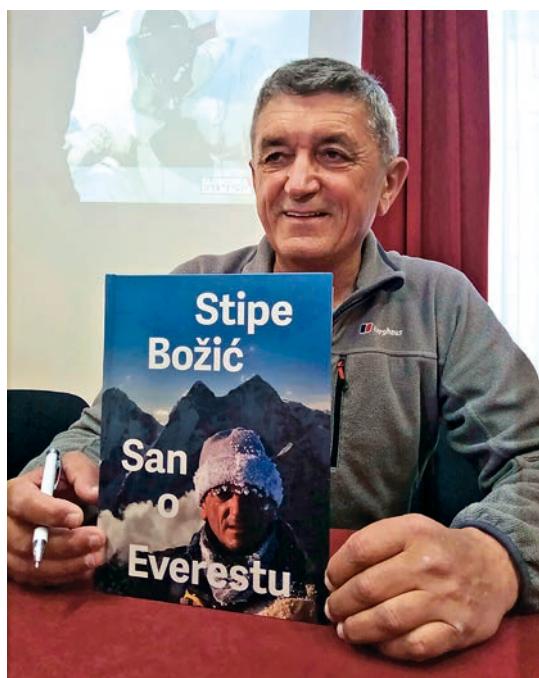
Prije 40 godina na najviši vrh svijeta stigli su članovi Jugoslavenske alpinističke ekspedicije Everest, među kojima i Spličanin Stipe Božić. Prvenstveni uspon zapadnim grebenom Everesta, pogotovo u pogibeljnim uvjetima u kojima je izведен, ostao je zabilježen kao jedan od najznačajnijih i najzahtjevnijih podviga u povijesti Everesta i ujedno najveći alpinistički uspjeh tadašnje Jugoslavije. Deset godina poslije prvoga uspona, 1989., Božić se ponovno popeo na najviši vrh svijeta, ovaj put s nepalske strane. O tim su usponima mnogi sudionici poslije napisali knjige, koje su i danas nezaobilazno štivo ljubiteljima planinarstva i alpinizma. I sam Stipe Božić napisao je 1990. sjajnu knjigu o usponima na Everest, a svojim je filmovima dao dodatnu dimenziju ostvarenim podvizima. Zahvaljujući tim usponima, filmovima, vrhunskim fotografijama i predavanjima, ali i brojnim drugim penjačkim, speleološkim, spašavateljskim, filmskim, fotografskim i drugim ostvarenjima, ime Stipe Božića postalo je svojevrstan sinonim

za vrhunski alpinizam, pa i planinarstvo u najširem smislu riječi.

U povodu obljetnica prvog i drugog Božićeva uspona na Everest izdavačka kuća Hanza media objavila je novu, raskošno opremljenu Božićevu monografiju »San o Everestu«. Knjiga se može nabaviti u svim većim knjižarama po pristupačnoj cijeni od 150 kuna.

Riječ je o jedinstvenoj monografiji trajne vrijednosti. S vremenskim odmakom, knjiga nudi jedinstven koloplet autentičnih Božićevih doživljaja, doživljaja njegovih alpinističkih kolega i brojnih drugih poštovatelja iz tadašnjega i današnjeg vremena. U prvom dijelu knjige Božić opisuje svoje djetinjstvo i odrastanje u okruženju planina, početke alpinističkog istraživanja bližih i daljih planina, a zatim vrlo podrobno pripreme i tijek ekspedicije Everest '79. Slijedi malo kraći, ali nimalo manje zanimljiv prikaz uspona 1989. godine, a zatim i nekoliko poglavљa o kasnijim Božićevim iskustvima s Everestom. U završnom dijelu knjige svoje dojmove i iskustva sa Stipom Božićem i o njemu, uz osobite izraze poštovanja, donosi tridesetak autora, među kojima Kolinda Grabar Kitarović, Viki Grošelj, Miroslav Čiro Blažević, Zvone Boban, Darko Berljak, Carlos Carsolio, Zoran Čutura, Krešimir Dolenčić, Zehrudin Isaković, Miroslav Ivić, Ivica Kostelić, Andro Krstulović Opara,

Stipe Božić na Everestu 1979.

Slaven Letica, Tonko i Vinko Maroević, Vinko Prizmić, Tone Škarja, Andelko Milardović, Vedran Mlikota, Edo Pezzi, Milena Šijan, Ante Tomić, Rato Tvrđić i Antun Vrdoljak. Na samome kraju knjige nalazi se »Autorov osobni karton« s popisom najvažnijih planinarskih i drugih ostvarenja. Knjiga ima 288 stranica i tvrde

korice, a posebnom je čini i obilje sjajnih fotografija u boji.

Božićev stil pisanja odiše jasnoćom i jednostavnosću pa se njegovi tekstovi lako čitaju. Uz njegov prihvjetački tekst, knjiga sadrži i nekoliko desetaka citata članova ekspedicije iz 1979., koji iz svojih perspektiva svjedoče o nadljudskim naporima, vrhunskom uspjehu i tragičnoj borbi za život u negostoljubivom himalajskom bespuću. Iako je od prvoga i drugog Božićevog uspona na Everest prošlo 40 odnosno 30 godina, knjiga na jednako fascinantan način prenosi iskustva i dojmove kao da se sve to događa danas. Zapravo, ova knjiga o Everestu danas je još vrednija nego u vremenu kada je Božić pisao svoju prvu knjigu »Put na vrh svijeta« jer je obogaćuju, osim zanesenosti i poštovanja prema planinama, zrelost i iskustvo. Nije pretjerano reći da ova očaravajuća knjiga po mnogočemu zaokružuje Božićevu jednako fascinantnu penjačku karijeru, predstavljajući pravi užitak za čitanje i listanje. Knjiga se čita u dahu i gotovo sam siguran da će se, počnete li je čitati navečer prije spavanja, u ranim jutarnjim satima uhvatiti da je ne možete ostaviti pokraj jastuka sve dok je ne pročitate do kraja. Stvar je zapravo vrlo jednostavna: umjesto uobičajenoga noćnog sna, potpuno će vas zaokupiti – Božićev san o Everestu.

Alan Čaplar

Zapadni greben Everesta

Hrvatski planinari u novoj knjizi o Slovencima u hrvatskom sportu

Prije pet godina objavljena je bogato ilustrirana monografija »Slovenci u hrvatskom sportu« (autor Eduard Hemar, izdavač Slovenski dom, Zagreb i Vijeće slovenske nacionalne manjine Grada Zagreba), koja je na 410 stranica dvojezično tiskanog teksta među 140 zaslужnih sportaša, trenera i sportskih djelatnika obuhvatila i 13 osoba vezanih uz hrvatsko planinarstvo. To su: Josip Fon, Ivan Kosirnik, Igo Oraš, Jože Smerke, Dragutin Rodman, Vilim Strašek, Josip Leskovšek, Dragotina – Dada Pirc, Mitja i Bojan Tollazzi, Dražen Zupanc, Zlatko Smerke i Senka Jurković Gros. Sada je pod istim naslovom, a s podnaslovom »Novi životopisi«, izašao nastavak prve knjige, s 90 životopisa, među kojima je još devet uglednih hrvatskih planinara podrijetlom Slovenaca: Luka Brolih, Fran Šuklje, Mirko Zgaga, Stanko Vičić, Alfred Židan, Milena Šneller, Zvjezdana Gregorina, Adolf Rotovnik i Viktor Tabaković. Monografija ima 356 stranica, tvrde korice, također je, kao i prva, formata 30×24 cm i bogato je ilustrirana. U obzir su uzete samo osobe rođene u Sloveniji te prva generacija rođena u Hrvatskoj i susjednim državama od jednog ili obaju slovenskih roditelja. Autor, koji je uz bavljenje profesionalnim publicističkim radom i predsjednik Društva za povijest sporta i tjelovježbe iz Zagreba te suradnik HP-a, uložio je velik trud i u osam godina istražio ukupno 230 životopisa iz 150-godišnje povijesti hrvatskog sporta. U knjigama je takšativno spomenuto još oko 70 osoba iz sporta, među kojima

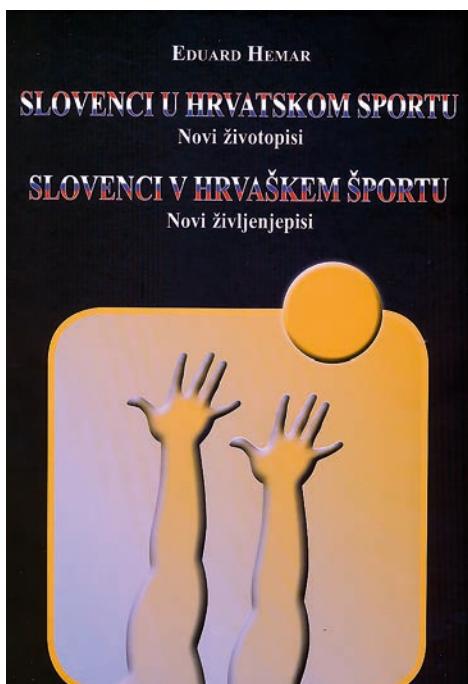
također ima planinara i možda će biti predstavljeni u budućnosti. Jedinstven je slučaj, ne samo u hrvatskoj sportskoj publicistici, da je na tako sveobuhvatan način predstavljena jedna nacionalna manjina u sportu. Zanimljivo: usprkos velikim troškovima, prva i druga knjiga nisu u prodaji, nego je besplatno dobivaju članovi i prijatelji slovenske zajednice u Hrvatskoj, narodne i sveučilišne knjižnice u objema zemljama i obitelji pokojnih sportaša.

Željko Poljak

Nova topografska karta područja Labina i Raše

Sredinom svibnja izašla je iz tiska topografska karta područja Labina i Raše u nakladi Turističke zajednice Grada Labina i Turističke zajednice Općine Raša. Specifičnost je ovog izdanja da je uz Istarsku razvojnu turističku agenciju – IRTA d.o.o. i tvrtku Sportbox d.o.o., partner u izdavanju i Istarski planinarski savez. Članovi IPS-a Vladimir Rojnić i Goran Šepić sudjelovali su u obradi planinarskih putova, koji su tako prvi put integrirani u novoj seriji topografskih karata. Nova serija karata za pješake i trkače uvodi, uz neka vizualna poboljšanja, i nov prikaz, u kojem se kombiniraju planinarski putovi sa stazama sustava Istra trails. Tako će na karti biti prikazani putovi obaju sustava (Istra trails i planinarski), što će omogućiti njihovo kombinirano korištenje, skraćivanje ili produžavanje izleta prema želji, posjet mjestima koja u nekim službenim stazama nisu uključena te veću sigurnost pri kretanju istarskim stazama. Napominjemo da su korisnicima, uz kartu, na raspolaganju i GPX zapisi obaju sustava. Karta je besplatno dostupna u uredima turističkih zajednica Labina i Raše, ali i online na web-portalu Istra trails.

Martin Čotar i Goran Šepić

Ljetni penjački susret British Mountaineering Councila

Dvoje hrvatskih alpinista – Marko Buljan (RAK) i Nataša Petrin (AOŽ) – sudjelovalo je od 12. do 19. svibnja na međunarodnom alpinističkom susretu penjača na sjeveru Walesa u Ujedinjenom Kraljevstvu.

Susret je bio prilika za usavršavanje tehnika penjana neopremljenih smjerova (*trad* penjanje) i razmjenu penjačkih iskustava općenito te za druženje s ljudima iz raznih dijelova svijeta koji imaju slične strasti. Uz domaćine, sudjelovalo je 25 penjača iz 18 zemalja: Albanije, Belgije, Francuske, Grčke, Hrvatske, Indije, Irske, Japana, Južnoafričke Republike, Kazahstana, Litve, Mađarske, Malte, Nizozemske, Poljske, Portugala, Slovenije i Švedske. Jednako je toliko bilo i Britanaca. Zamisao je bila da se svaki gost dva dana penje s jednim domaćinom.

Središnje mjesto susreta bio je prijevoj Llanberis, gdje se nalazi kuća Climbers Cluba. Svi su gosti bili raspoređeni u trima malim kamenim kućama usred zelenila, drveća u cvatu, ovaca i manjih stijena posvuda uokolo. Neke od stijena na kojima se penjalo (Dinas Mot, Clogwin y Grochan, Carreg Wastad, Dinas Cromlech...) bile su na 10 – 30 minuta pješice od

tih kućica, a do nekih mjeseta (Gogarth, Tremadog, Ogwen...) trebalo je do 40 minuta vožnje.

Domaćini su se veoma trudili u pogledu odabira smjerova i mjeseta za penjanje te nastojali da vidimo što je više moguće njihovih klasika u *trad* penjanju i što više raznovrsnih stijena i penjačkih stilova. Kad bismo mi gosti poželjeli neki specifičan smjer ili područje, oni bi nas tamo uputili i strpljivo osiguravali. Bili su jako uslužni i srdačni. Vozili su nas na penjanje, na večernje obroke u restoranu u Llanberisu, te ako smo trebali u dučan ili bilo što drugo, i na kraju nas vraćali doma u kamene kućice.

Svi smjerovi koje smo penjali bili su potpuno neopremljeni, u skladu s tamošnjom penjačkom etikom. Stijene koje smo obišli pokazale su se kao odličan poligon za vježbu postavljanja međuosiguranja te nam je sudjelovanje na susretu proširilo vidike na penjanje smjerova u kojima nema nikakve opreme, pa čak ni sidrišta. Od domaćina, koji su mahom vrlo iskusni penjači, može se mnogo toga naučiti o tehnikama i taktilama penjanja u neopremljenim smjerovima. Usto smo imali priliku iz dana u dan isprobavati drugačije vrste stijena – na tom malenom području postoji čak pet različitih vrsta stijena!

Marko Buljan u Shrike E2 (5c)

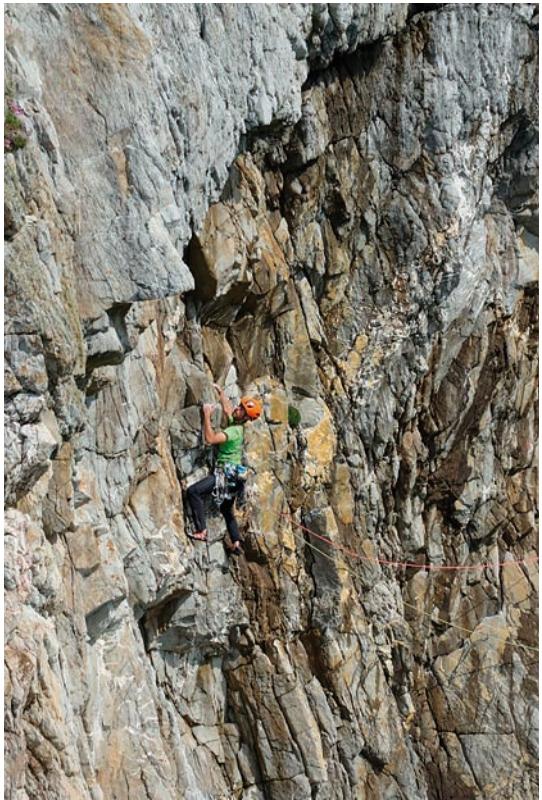
Nataša Petrin u smjeru A Dream of White Horses HVS (5a)

U večernjim je satima bilo prezentirano penjanje u Južnoafričkoj Republici i na vrh Mt. Kenye, zatim je slijedila naša odlično prihvaćena prezentacija o penjanju u Hrvatskoj, kazahstanski penjač govorio je o penjanju u Kazahstanu i Kirgistanu, a jednu je večer njihova vrlo uspješna penjačica Emma Twyford održala predavanje o svojem penjanju – od početaka do velikih podviga poput E9 u *trad* penjanju. Posljednju večer bila je zabava. Na njoj se plesalo, penjalo se što više ljudi na jednu prozorsku klupicu, prepenjavalo dugačke stolove odozdo i slično. Stekli smo mnogo novih veza u svijetu – kako među gostima, tako i među domaćinima.

Sudjelovanje na susretu bilo je vrlo lijepo iskustvo, što zbog mnoga toga naučenoga, što zbog ljudi koje smo upoznali i, naravno, zbog samoga odličnoga penjačkog tjedna. Toplo preporučujemo posjet i sljedeće godine!

Popis ispenjanih smjerova:

- Rhoscolyn – The Sun (E3 5c, 45 m) – Tim Oliver i Marko Buljan
- Clogwyn Du'r Arddu – Shrike (E2 5c, 60 m) – Marko Buljan i Paul Tanton
- Dinas Cromlech – Left Wall (E2 5c, 40 m) – Marko Buljan i Dave Lyon
- Gogarth – Britomartis / Toiler on the Sea combination (E2 5b, 60 m) – Nataša Petrin i Elfyn Jones
- Tremadog – Rhych dy Din (E2 5b, 50 m) – Tim Oliver i Marko Buljan
- Rhoscolyn – The Savage Sunbird (E2 5b, 40 m) – Tim Oliver i Marko Buljan
- Dinas Cromlech – Cenotaph Corner (E1 5c, 40 m) – Marko Buljan + Dave Lyon i Nataša Petrin + Luis Silva
- Dinorwig Quarries – Fool's Gold (E1 5c, 20 m) – Marko Buljan i Tim Oliver
- Dinas Mot – Plexus (E1 5b, 140 m) – Marko Buljan i Dave Lyon
- Tremadog – Monkey Puzzle / Pincushion combination (E1 5b, 70 m) – Marko Buljan i Tim Oliver
- Dinas Cromlech – Cemetery Gates (E1 5b, 50 m) – Marko Buljan + Dave Lyon i Nataša Petrin + Luis Silva
- Rhoscolyn – The Wild Rover (E1 5b, 35 m) – Tim Oliver i Marko Buljan
- Clogwyn y Grochan – Kaisergebirge Wall (HVS 5b, 30 m) – Nataša Petrin i Lucy Regan

Marko Buljan u smjeru A Dream of White Horses HVS (5a)

- Clogwyn Du'r Arddu – Great / Bow combination (HVS 5a, 170 m) – Marko Buljan + Paul Tanton i Nataša Petrin + Nick Stephens
- Gogarth – A Dream of White Horses (HVS 5a, 150 m) – Marko Buljan i Paul Tanton
- Gogarth – Concrete Chimney / A Dream of White Horses combination (HVS 5a, 100 m) – Nataša Petrin i Elfyn Jones
- Clogwyn y Grochan – Brant direct (HVS 5a, 25 m) – Nataša Petrin i Lucy Regan
- Dinas Mot – Western slab / Western rib combination (HVS 5a, 70 m) – Nataša Petrin i Lucy Regan
- Tremadog – The Fang (HVS 5a, 60 m) – Marko Buljan + Tim Oliver i Nataša Petrin + Philip Ralfs
- Tremadog – Striptease (HVS 5a, 50 m) – Nataša Petrin i Philip Ralfs
- Tremadog – Merlin Direct (HVS 5a, 50 m) – Nataša Petrin i Philip Ralfs
- Tremadog – Scratch Arete (HVS 5a, 45 m) – Marko Buljan i Tim Oliver
- Rhoscolyn – Icarus (HVS 5a, 40 m) – Marko Buljan i Tim Oliver
- Clogwyn y Grochan – Brant (VS 4c, 110 m) – Marko Buljan i Dave Lyon
- Dinas Cromlech – Sabre cut (VS 4c, 55 m) – Nataša Petrin, Brian Bigger i Luis Silva
- Dinas Cromlech – Flying Buttress (VD, 90 m) – Marko Buljan i Dave Lyon

Luis Silva i Nataša Petrin u smjeru Cenotaph Corner E1 (5c)

Na Svetom brdu 15. lipnja 2019.

U organizaciji HPD-a Sveti Patrik iz Samobora i Udruge Specijalne jedinice policije Grom Karlovačke županije, hrvatski su policajci, vojnici i planinari 15. lipnja odali počast herojima Velebita i svim hrvatskim braniteljima u Domovinskom ratu.

Na pohodu su bila čak 203 sudionika. Uspon smo započeli u 9 sati s prijevoja Malog Alana, putom preko Dušica. Neki su tim pohodom ostvarili svoj prvi ozbiljniji uspon te ostali bez riječi. Mogli su se čuti komentari poput: »Toliko ga gledam, a nikako gore.« Sudionici koji nisu »osvajali« Svetu brdo imali su priliku, uz prisutne branitelje, obići lokacije tadašnjih položaja oko stanova Jurjevića i Dušica te dio puta prema Libinju. Svetom misom, koju je na stanovima Jurjevića predvodio vlč. Duje Kurtović, izražena je zahvalnost svim poginulim, nestalim i umrlim braniteljima.

Na pohodu su sudjelovali članovi brojnih planinarskih društava i udruga, ali kao sudionike, s velikim poštovanjem moramo istaknuti pripadnike postrojbi koje su najviše pridonijele obrani Velebita: Specijalne jedinice policije, Planinske satnije Velebit i Tigrova. Pohodu se priključilo i petoro branitelja 204. brigade HV-a iz Vukovara. Vodići izleta bili su Miro Palajs,

predsjednik PD-a Dubovac iz Karlovca i ujedno član Udruge Specijalne jedinice policije Grom, te Josip Lukinić iz HPD-a Sveti Patrik.

Pohod je u svim prisutnima dodatno probudio nacionalnu svijest i kršćanski duh te su se mnogi sami ponudili da sudjeluju u organiziranju sljedećeg pohoda koji će se održati 13. lipnja 2020. Pripadnici Specijalne jedinice policije Grom iz Karlovca prvi su put došli sa svojim suprugama i djecom te su ih na vrlo emotivan način upoznali s ljepotama Velebita. Mnogim su žestokim specijalcima bile suze u očima kada su svoj dom iz devedesetih pokazali svojim voljenima. Zamislite, otac s kćeri ili sinom prvi put zajedno na Velebitu!

Na povratku prema Svetom Roku poklonili smo se i žrtvama lovinačkoga kraja položivši vijence kod spomenika u Egeljcu. Zajedničko druženje nastavili smo u Svetom Roku, uz izvrstan grah i svima nam posebno dragoo, velebitsko pivo.

Budućnost ovog i sličnih pohoda isključivo je na nama, mladim planinarima. Ne smijemo zaboraviti heroje Velebita, koji toliko volimo. Naše molitve, uz umor, znoj i žuljeve, najmanje su što za njih možemo učiniti jer: »Veće ljubavi nema od ove: da tko život svoj položi za prijatelje« (Iv 15, 9-17).

Misa pod Svetim brdom

Ovaj je pohod prekrasan primjer izvrsne suradnje planinarskog društva i braniteljske udruge. Izvrsna koordinacija vodiča izleta i suradnja s voditeljima skupina učinila je pohod besprijekorno organiziranim i sigurnim.

Josip Lukinić

Pet utvrda Požeške gore u jednom danu

Prema planu izleta HPD-a Sokolovac iz Požege, za nedjelju 7. srpnja bio je planiran pohod planinarskom obilaznicom »Pet utvrda Požeške gore«. Zamisao je bila prijeći cijelu obilaznicu u jednom danu, i to radi njezine popularizacije.

Ta zanimljiva planinarsko-povjesna obilaznica otvorena je 2012., a prelazi se u pravilu u dva dana. Bio je to prvi pokušaj da se organizirano prehoda u jednom danu. Predviđali smo da će biti potrebno 11 – 12 sati hoda jer je ukupna duljina ture procijenjena na 40 kilometara, no pokazalo se da je tura dugačka 49,67 kilometara i da je potrebno 16 sati hoda. Na putu se svladava 1949 metara uspona i 2125 metara silaska.

Obilazak je bio sav u znaku broja sedam. Naime, održan je sedmog dana u tjednu, sedmog dana u sedmom mjesecu i sedam godina nakon osnutka obilaznice.

Sudjelovalo je 13 planinara iz pet planinarskih društava (PD-a Mališćak Velika, PK-a Vučje bratstvo

Zagreb, HPD-a Bršljan-Jankovac Osijek, PD-a Zanatlija Osijek i HPD-a Sokolovac Požega).

Krećemo u pet sati ujutro. Ubrzo smo na Viškovačkom gradu. Nastavljamo prema šumskoj cesti Pleternica – Požega i već nakon tri sata stižemo u Crkvene Vrhovce. Nakon kraćeg odmora nastavljamo prema Vrhovačkom gradu, odakle idemo dalje nemarkiranom stazom kroz gustiš i potok. Slijedi strm i dugačak uspon koji nas prilično iscrpljuje. Dolazimo na spojnu cestu prema trećoj utvrdi, Gornjoj Vrbovi. Spuštamo se s nje i nakon odmora nastavljamo prema križanju Maksimov hrast – Dolački grad. Zbog opravdanih razloga napuštaju nas dva planinara.

Slijedi spust prema markaciji za Dolački grad, ali ne nastavljamo u tom smjeru nego se zaustavljamo zbog prvog iznenadenja na izletu. Član Sekcije Kapavac Zakorenje HPD-a Sokolovac i predsjednik DVD-a Zakorenje Slavko Lončarević dočekuje nas kod Lovačke kuće Kuzma sa svojim vatrogascima i obiljem osvježavajućih pića. Ponuđena je i cisterna s vodom za osvještenje i popunjavanje rezervi.

Osvježeni krećemo prema četvrtoj utvrdi, nedalekom Dolačkom gradu. Nakon uigranog rituala krećemo dalje. Na skretanju prema Zakorenju napušta nas petro planinara, opet zbog opravdanih razloga. Srdačno ih pozdravljamo i nastavljamo.

Planinari koji su stigli na cilj

Svjesni smo da se približava nevrijeme, ali i da sve ovisi o nama – o našim nogama i glavi. Nerado priznajemo da nam se put do Gračanice, posljednje utvrde, jako oduljio i da smo jedva čekali završetak planinarskog maratona. Nakon nekoliko sati stižemo do Gračanice, kratko se odmaramo i nastavljamo prema završnoj točki pohoda – crkvi u Baćin Dolu, gdje se na ogradi nalazi posljednja markacija na našem nezabovarnom putovanju kroz vrijeme i prostor.

Obilaznicu su u jednom danu prehodali Sandra Krvarić, Franjo Krvarić, Anamarija Marković, Mario Mjertan i Predrag Livak, ujedno i vodič na pohodu (HPD Sokolovac, Požege), i Maja Petrović (HPD Bršljan-Jankovac, Osijek), svi iz Požege.

Vremenske prilike, bolje rečeno neprilike, nisu nam isle na ruku: više od 32 Celzijeva stupnja, sparina, kiša,

pljuskovi i dvaput grmljavina u popodnevnim satima. Prva je kiša trajala tričetvrt sata. Presvukli smo se u suhu odjeću, ali je već nakon sat vremena pao jak, gust i brz pljusak s velikim kapljama pa smo opet bili mokri do kože. Zbog vlažnog i skliskog terena, posljednja smo četiri sata osjetno usporili, a bilo je i padova.

Trebali smo se vratili autobusom, no ostalo nas je premalo pa nam nije trebao. Tako smo se do Viškovaca prevezli kombijem DVD-a Zakorenje, kojem se ovim putem još jednom zahvaljujemo.

Obilaznicu su u jednom danu prehodali Sandra Krvarić, Franjo Krvarić, Anamarija Marković, Mario Mjertan i Predrag Livak, ujedno i vodič na ovom planinarskom maratonu (HPD Sokolovac, Požege) i Maja Petrović (HPD Bršljan-Jankovac, Osijek), svi iz Požege. Najmlađi planinar koji je prehodao obilaznicu »Pet utvrd Požeške gore« u jednom danu rođen je 1986., a najstariji 1968. godine.

Predrag Livak

5. planinarsko-glazbeni susret na Belecgradu

U subotu 29. lipnja održan je kod planinarske kuće Belecgrad na obroncima Ivančice 5. planinarsko-glazbeni susret »Planinarska pjesmarica«. Prvi je održan 2015. na poticaj Iгора Mikulčića, člana Planinarskog ansambla Go re mi i od tada svake godine krajem lipnja ili početkom srpnja pod drevnim Belecgradom odjekuju zvuci planinarskih i svih ostalih pjesama koje planinari vole pjevati i svirati.

Ove se godine publici predstavilo osam glazbenih sastava ili solista, a ukupno je bilo 25 izvođača. Najbrojniji sastav bio je i ove godine, kao i prethodnih, zbor Tam gor HPD-a Željezničar iz Zagreba. Osim njih, nastupili su VIS Đim iz PD-a Medveščak,

Raspjevani planinari pred planinarskom kućom Belecgrad

glazbeni sastav Dečki z bregov iz Belca, Grupa Bekači, Planinarski ansambl Go re mi HPD-a Zagreb-Matica i duo Pinklec iz istoimenoga planinarskog društva u Svetoj Nedelji. Kao solist, predstavio se Nikica Ćopić iz PD-a Susedgrad, a posebno iznenađenje bio je Feručo Lazarić, slijepi planinar i gitarist iz Svetvinčenta u Istri.

Cilj susreta bio je na jednom mjestu okupiti one koji inače u planinarskim domovima i na planinarskim izletima zabavljaju svoja planinarska društva. Planinarska fešta nakon službenog programa, na kojoj su istovremeno svirali i pjevali svi izvođači, potrajala je dugo u noć pa su okupljeni planinari imali priliku uživati u doista jedinstvenom ugodaju.

Ove su godine organizatori susreta bili HPD Belecgard iz Belca i PD Pinklec iz Svetе Nedelje, a pokrovitelj Hrvatski planinarski savez, koji je osigurao darove za sve sudionike susreta. U ime HPS-a okupljene je pozdravila Božena Kralj Vrsalović. Željko Hajtok

Planinarenje upotpunjeno brčkanjem u ugodnoj riječnoj vodi

Vruće ljetno kasno poslijepodne 15. lipnja četrdesetak je istarskih planinara iskoristilo kako bi prigodnim pješačenjem po obnovljenoj stazi Malenici pokraj Grdosela obilježilo završetak projekta »Otkrijmo ljepote prirode!« Time je ujedno obilježen i Međunarodni dan pješačenja, 23. po redu.

Okupljeni planinari započeli su pješačenje u Grdoselu. Po stazi Malenici, prostorom koji nosi laskav naziv »istarška Amazona«, stigli su tako pred srednjovjekovnu utvrdu Zelengrad ili, kako je Grdaseljani nazivaju, Stari grad. Odanle su se zbog velike vrućine spustili do samoga dna kanjona Grdosekskog potoka i okupali se u jednom od predivnih jezeraca, sa slapom koji se zove Črni puč. Oni koji nisu bili za kupanje, iskoristili su vrijeme za razgledavanje osebujnoga kanjona ili odmor u hladu.

Sudionici pohoda bili su iz Istre, uz nekoliko njih iz Njemačke. Većina ih je po prvi put vidjela ljepote toga dijela središnje Istre. Pod vodstvom planinarskih vodiča iz PD-a Pazinka, svi su se vratili u Grdoso, gdje su se odmorili ispred crkve u kojoj se čuva glagoljski odlomak iz 12. stoljeća.

Projektom »Otkrijmo ljepote prirode« zaista su otkrivene turistički nepoznate ljepote prostora nadomak Pazina. Postavljene su klupice, stol i dodatna oprema kako bi stazom, koja nije zahtjevna, mogli hodati i oni s manje planinarskog iskustva. Na taj se način popularizira i međugeneracijsko obiteljsko planinarenje. U okviru projekta obnovljen je i stol koji su prije deset godina postavili članovi udruge Huhober iz Grdosela.

Projekt je financirala Zaklada za poticanje partnerstva i razvoja civilnog društva putem natječaja »Mali projekti u zajednici«, koji je financiran iz Zakladinog

Sudionici izleta povodom Međunarodnog dana pješačenja u Istri

Fonda gradova i općina. Pazinski su planinari spojili ovu manifestaciju s 23. Međunarodnim danom pješačenja, koji se tradicionalno održava prve nedjelje u svibnju. Kako je stalno bilo loše vrijeme, taj je događaj odgođen do sredine lipnja. Uz Zakladu su obilježavane Međunarodnog dana pješačenja financirali Zajednica sportskih udruga Grada Pazina i Turistička zajednica središnje Istre.

Anton Finderle

Naša alpinistica »letjela« na Griču kao vještica

Članovi PDS-a Velebit iz Zagreba organizirali su na Griču 31. svibnja navečer, na festivalu Cest is d' best, vrlo atraktivnu »let vještice s metlom« s kule Lotrščak, koja je još k tome u zraku plesala uz glazbenu pratnju. To možda i ne bi bilo tako senzacionalno da vještica nije bila 87-godišnja zagrebačka alpinistica Đurđa Sučević, koju smo u našem časopisu predstavili prije dvije godine ilustriranim biografijom pod naslovom »Dragoja 20. stoljeća« (HP 2017, broj 11, str. 484.).

prof. dr. Željko Poljak

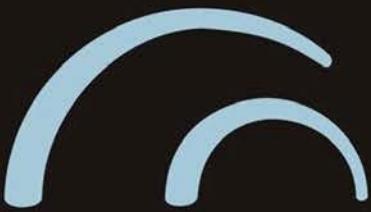

Alpinistica Đurđa Sučević na Griču

KALENDAR AKCIJA

7. – 8. 9.	Pohod Karlovačkom obilaznicom Japetić – Ječmište – pl. kuća Vodice – Pliješ – Ravna gora – Sv. Gera – Boići – Sošice PD Dubovac, Karlovac	29. 9.	7. pohod Petrićeva – Puntijarka, Dan HPD-a Zagreb-Matica Medvednica, pl. dom Ivan Pačković na Puntijarki HPD Zagreb-Matica, Zagreb
7. 9.	7. Hahlić za uru i 16. Maša (misa) na Obruču Podkilavac – Hahlić PD Obruč, Jelenje	29. 9.	Tragom prvog izleta našičkih planinara (TPI) Krndija, izletište Staklana PD Krndija, Našice
7. 9.	Planinarski kotlić na Ravnoj gori Ravna gora, Filićev dom PD Ravna gora, Varaždin	5. 10.	Osječki pješački put Osijek, Osječki pješački put HPD Bršljan-Jankovac, Osijek
8. 9.	69. Dan slavonskih planinara Krndija, jezero Borovik PD Đakovo i Udruga Slavonski planinari, Osijek	5. – 6. 10.	Kestenijada u Hrvatskoj Kostajnjici Ledererova staza PD Djed, Hrvatska Kostajnica
8. 9.	11. pohod po Planinarskom putu Velebit Srednji Velebit HPD Zagreb-Matica, Zagreb	5. 10.	Jesen u Šumi Striborovoj Bivio (Rijeka) PD Kamenjak, Rijeka
8. 9.	Subotina po starinski Buzet HPD Planik, Umag	5. 10.	Pohod crtom bojišnice, 28. obljetnica napada na grad Karlovac Gornji Velemerić – Martinščak – Vukmanički Cerovac – Škrtići – Slunjska brda – Goljak – brdo Šanac – Turanj HPD Martinščak, Karlovac
13. – 15. 9.	Dani planinara Dalmacije 2019., Mihovilski dani planinara Trilj 2019. i 20. obljetnica PD-a Jelinak Trilj PD Jelinak, Trilj	12. 10.	Pohod na Svetu Geru Žumberak, Sveta Gera HPD Bregana, Bregana
14. 9.	Pohod na Begovački kuk i Dan PD-a Gromovača Sjeverni Velebit, Begovača, Careva kuća PD Gromovača, Otočac	12. 10.	Pohod Dubovačkim planinarskim putom Stari grad Ozalj – pl. kuća Zvonimir Plevnik – stari grad Dubovac PD Dubovac, Karlovac
15. 9.	36. Memorijalni pohod na Učku Učka PD Kamenjak, Rijeka	12. 10.	Pohod 'Cvjetne staze Ravne gore – u potrazi za tisom' Ravna gora PD Ravna gora, Varaždin
15. 9.	Pohod Stazom Branka Lončara Platak – Snježnik – Guslica – Velika Planina – Jelenc – Medvejci – Platak HPD Platak, Rijeka	12. 10.	Tradicionalni uspon na Liburniju Veliko Rujno – Struge – Vaganski vrh – Liburnija – Struge – Veliko Rujno PD Paklenica, Zadar
15. 9.	Tragom putopisa Julija Kempfa Krndija HPD Sokolovac, Požega	12. 10.	Planinarska kestenijada Hrastovička gora, pl. dom Matija Filjak HPD Zrin, Petrinja
21. 9.	6. Noć spilja pod bakljama Lokve, Golubinjak, spilja Lokvarka PD Špičunak, Lokve	13. 10.	21. pohod po Seniorskom planinarskom putu Samoborsko gorje HPD Zagreb-Matica, Zagreb
21. 9.	Preko Zelova na Svilaju Svilaja, pl. kuća Orlove stine PD Svilaja, Sinj	13. 10.	Pohod na Oštarc, Dan HPD-a Željezničar Samoborsko gorje, Oštarc HPD Željezničar, Zagreb
22. 9.	2. Pohod na Mohokos Međimurje, Međimurske gorice PK Extrem, Čakovec	13. 10.	Jesenski pohod Vinica – Martinščak Vinica HPD Vinica, Duga Resa
22. 9.	Susret planinara »Kroz vinograde i šume« Feričanci – Srednjak HPD Sokol, Feričanci	13. 10.	5. pohod Duginom planinarskom obilaznicom (DPO) Risnjak PD Duga, Rijeka
22. 9.	Planinarski pohod Branje grozdja Pregrada, Kuna gora HPD Kunagora, Pregrada	13. 10.	Dan HPD-a Blagus Kod planinarske kuće na Grohotu HPD Blagus, Blaguša
28. 9.	9. otvoreno prvenstvo OK-a Dr. Ivan Merz Varaždin OK Dr. Ivan Merz, Zagreb		

IGLU ŠPORT

Trgovina s najboljom opremom za boravak u prirodi

www.iglusport.hr

